

Inspectie Veiligheid en Justitie
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Deelverslag Arrestantenzorg Eenheid Noord-Nederland

Datum: 11 mei 2015

Status: Vastgesteld

Colofon

Afzendgegevens

Domein Sanctietoepassing

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.ivenj.nl

Contactpersoon

F.B.A.M. Hofstee-van der
Meulen
Inspecteur

Inhoud

Colofon - 3

1 Inleiding - 7

- 1.1 Inleiding - 7
- 1.2 Aanleiding - 7
- 1.3 Doel en onderzoeksvraag - 7
- 1.4 Reikwijdte – tijdspad – rapportage - 8
- 1.5 Toetsingskader - 9
- 1.6 Opzet onderzoek - 9
- 1.7 Objectbeschrijving - 10
- 1.8 Leeswijzer - 12

2 Aanhouding - 13

- 2.1 Veiligheid en informatie - 13
- 2.2 Bejegening en zorg - 14
- 2.3 Oordeel - 15

3 Transport - 17

- 3.1 Geschiktheid voertuig en transportroute - 17
- 3.2 Veiligheid en bejegening - 19
- 3.3 Oordeel - 19

4 Insluiting - 21

- 4.1 Fouilleren en persoonlijke eigendommen - 21
- 4.2 Registratie en identiteitsvaststelling - 23
- 4.3 Voorgeleiding en rechtmatigheid - 24
- 4.4 Bejegening - 25
- 4.5 Informatie huisregels en rechten - 26
- 4.6 Toegang tot advocaat - 27
- 4.7 Informeren thuisfront en overigen - 29
- 4.8 Oordeel - 29

5 Verblijf - 31

- 5.1 Bejegening en bijzondere groepen - 31
- 5.2 Verblijfsruimte - 32
- 5.3 Verblijfsregime en persoonlijke verzorging - 34
- 5.4 Controle – veiligheid – geweldsmiddelen - 35
- 5.5 Contact buitenwereld - 36
- 5.6 Toegang tot zorg - 37
- 5.7 Beklag - 38
- 5.8 Oordeel - 39

6 Einde insluiting / overdracht - 40

- 6.1 Einde insluiting - 40
- 6.2 Overdracht - 41
- 6.3 Oordeel - 41

7 Kwaliteit medische zorg (IGZ) - 43

- 7.1 Toegang tot en beschikbaarheid medische zorg - 43
- 7.2 Medicatieveiligheid - 46
- 7.3 Medische informatieoverdracht - 49
- 7.4 Randvoorwaarden zorg - 50
- 7.5 Conclusies - 51

8 Personeel en organisatie - 54

- 8.1 Personeel - 54
- 8.2 Communicatie - 56
- 8.3 Overzicht capaciteit cel/ophoudkamer eenheid - 57
- 8.4 Oordeel - 57

9 Eindoordeel - 59

- Bijlage 1 Inspectieprogramma eenheid Noord-Nederland - 64
- Bijlage 2 Overzicht capaciteit eenheid Noord Nederland - 65
- Bijlage 3 Afkortingen - 67
- Bijlage 4 Bronnen - 69

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Dit rapport beschrijft de bevindingen van het onderzoek naar de arrestantenzorg binnen de politie eenheid Noord-Nederland. Het onderzoek is uitgevoerd door twee samenwerkende inspecties: de Inspectie Veiligheid en Justitie (Inspectie VenJ) en de Inspectie Gezondheidszorg (IGZ). In totaal hebben vier inspecteurs van deze inspecties aan dit onderzoek deelgenomen.

De inspectie vond plaats van maandag 6 tot en met donderdag 9 oktober 2014. Op 6 en 7 oktober hebben de Inspectie VenJ en de IGZ het cellencomplex in Groningen bezocht, dit bezoek was aangekondigd. En op 8 en 9 oktober heeft de Inspectie VenJ de politiebureaus in Groningen en Heerenveen, de rechtbank in Groningen en de cellencomplexen in Assen en Drachten bezocht. Dit bezoek was niet van te voren aangekondigd. Tijdens de bezoeken zijn interviews afgenomen met opsporingsambtenaren (op operationeel, tactisch en strategisch niveau), arrestantenverzorgers, arts Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD), arrestanten, Commissie van Toezicht Arrestantenzorg Noord-Nederland (CTA) en de advocatuur. In bijlage 1 bevindt zich een overzicht van het inspectieprogramma.

Het onderzoek in de eenheid Noord-Nederland is onderdeel van een nationaal onderzoek naar arrestantenzorg. In de periode oktober 2014 tot en met januari 2015 zijn ook de andere politie eenheden bezocht. Per eenheid maken de Inspecties op basis van de bevindingen een deelverslag dat aan de eenheidsleiding zal worden aangeboden. De IGZ is verantwoordelijk voor hoofdstuk 7 over de kwaliteit van de medische zorg. Begin 2015 zal de Inspectie VenJ, op basis van de deelverslagen, een eindrapport samenstellen dat aan de Minister van Veiligheid en Justitie wordt aangeboden en dat openbaar zal worden gemaakt.

1.2 Aanleiding

Het verzorgen van personen die tijdelijk door de politie zijn ingesloten is een kerntaak van de politie. De politie beschikt over meer dan tweeduizend cellen en ophoudkamers verspreid over het land waar jaarlijks bijna 200.000 arrestanten tijdelijk worden ingesloten.¹ De Inspectie VenJ is van mening dat vrijheidsbeneming een ingrijpend middel is dat op een zorgvuldige en humane wijze dient te worden uitgevoerd.

Alhoewel er binnen de politie ontwikkelingen zijn om de arrestantenzorg meer eenduidig in te richten is er nog geen sprake van een uniforme nationale aanpak ten aanzien van deze uitvoeringstaak van de nationale politie. Uit eerder onderzoek van de Inspectie VenJ en IGZ naar het overlijden van de Russische activist Dolmatov is gebleken dat zorg voor arrestanten kwetsbaarheden kent.

1.3 Doel en onderzoeksvraag

Het doel van het onderzoek is om te toetsen hoe de politie uitvoering geeft aan arrestantenzorg. De Inspectie VenJ doet dit, in samenwerking met de IGZ en IJZ, aan de hand van de daarvoor geldende (inter)nationale wettelijke en richtlijnen. De centrale onderzoeksvraag luidt:

Op welke wijze geeft de politie uitvoering aan de arrestantenzorg en voldoet deze aan de geldende (inter)nationale wetgeving en richtlijnen?

¹ Arrestantencellen/ophoudkamers bevinden zich in politiebureaus, cellencomplexen, arrestantenbussen, rechtbanken en bij sommige treinstations en voetbalstadions.

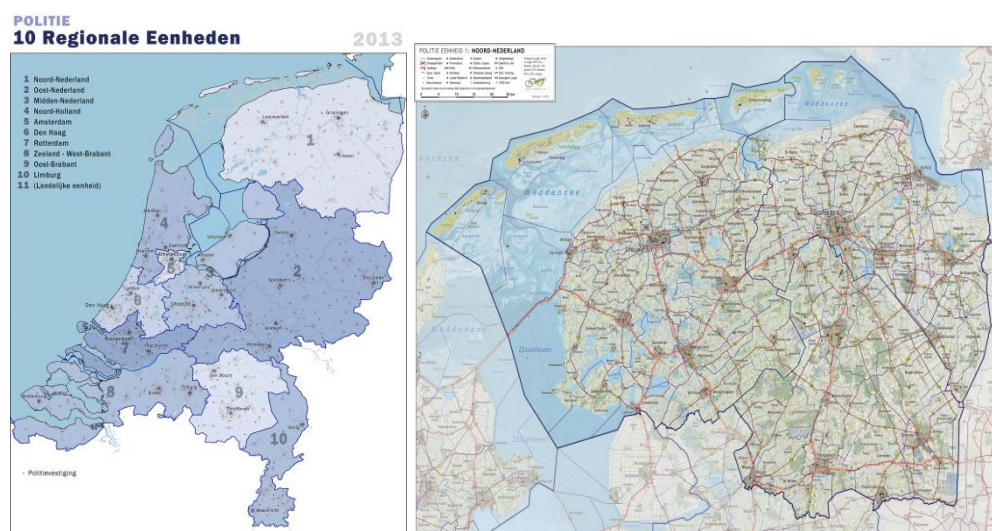
Teneinde de probleemstelling te kunnen beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.²

1. Op welke wijze voert de politie de arrestantenzorg uit bij de *aanhouding* van personen?
2. Hoe draagt de politie zorg voor het *transport* van arrestanten of andere personen die van hun vrijheid zijn ontnomen?
3. Hoe vindt de *insluiting* van arrestanten en andere personen³ plaats in een cellencomplex of andere ophoudlocaties van de politie?
4. Op welke wijze wordt er door de politie uitvoering gegeven aan het *verblijf* van arrestanten en andere personen in een cellencomplex of andere ophoudlocatie?
5. Hoe vindt de *overdracht* van een arrestant/ingeslotene naar een huis van bewaring/zorginstelling of diens in vrijheidstelling plaats?
6. Hoeveel *cellen en/of ophoudruimtes* zijn er in de afzonderlijke eenheden aanwezig en in gebruik, en op welke locaties, en welk landelijk totaaloverzicht kan op basis hiervan gegenereerd worden?
7. Wat is de *kwaliteit van de medische zorg* voor arrestanten?

1.4

Reikwijdte – tijdspad – rapportage

Dit deelverslag geeft een beeld van de eenheid Noord-Nederland. In het onderzoek richten de Inspecties zich ook op de andere eenheden van de politie. De celcapaciteit van de spoorwegpolitie (Landelijke Eenheid) worden meegenomen in de eenheid waar ze gelokaliseerd is. Ook cellenbussen van de Dienst Vervoer & Ondersteuning (DV&O), onderdeel van Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), en een drietal huizen van bewaring zullen worden onderzocht. Net zoals in de eenheid Noord-Nederland bezoekt de Inspectie VenJ gemiddeld vijf locaties; waaronder een hoofdbureau van politie/hoofdcellencomplex; twee politiebureaus; ophoudkamers bij de rechtbank en bijvoorbeeld ophoudkamers op een treinstation of voetbalstadion. De IGZ en IJZ bezoeken bij vijf eenheden het hoofdbureau/hoofdcellencomplex.

² Deze zeven hoofdonderzoeksvragen zijn op basis van de onderwerpen verwoord in het toetsingskader verder op te splitsen in meerdere sub-onderzoeksvragen. Hierin zijn ook de specifieke vragen opgenomen die door de twee andere inspecties IGZ en IJZ onderzocht worden.

³ Bijvoorbeeld vreemdelingen (ter vaststelling van hun identiteit) en verwarde personen (voor hun eigen veiligheid).

1.5 Toetsingskader

De politie moet aan een aantal minimeisen voldoen om inhoud te kunnen geven aan arrestantenzorg. Daarbij zijn kwantitatieve en kwalitatieve eisen gesteld aan zowel de inrichting (personeel en fysieke condities) van de eenheid als aan de inrichting van een aantal processen. De Inspectie VenJ heeft voor dit onderzoek een toetsingskader ontwikkeld dat is gebaseerd op nationale regelgeving en instructies met betrekking tot arrestantenzorg. Voor zover er sprake is van een aanvulling zijn er ook internationale richtlijnen opgenomen waaraan Nederland zich heeft gecommitteerd. Daarnaast heeft de Inspectie VenJ zelf een beperkt aantal verwachtingen geformuleerd.⁴ De IGZ heeft een toetsingskader opgesteld met betrekking tot de kwaliteit van de medische zorg (hoofdstuk 7). De toetsingscriteria van de IJZ zijn opgenomen in het toetsingskader van de Inspectie VenJ.⁵

De inhoud van het toetsingskader is afgestemd met de politie eenheid Rotterdam⁶, de directie Politie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, de expertgroep Arrestantenzorg van de nationale politie en de (landelijke) Commissie van Toezicht Arrestantenzorg (CTA). Het IGZ-onderdeel in het toetsingskader is ook afgestemd met het Forensisch Medisch Genootschap (FMG) en GGD NL. Het toetsingskader besteedt aandacht aan de rechtspositie van arrestanten, bejegening, veiligheid, einde insluiting/overdracht, personeel en organisatie en de kwaliteit van de geboden medische zorg.

1.6 Opzet onderzoek

De focus in dit onderzoek ligt op de uitvoering in de praktijk (*verrichten*). Daarnaast kijken de Inspecties ook naar hoe de arrestantenzorg is ingericht/georganiseerd (*inrichten*) en op welk beleid de arrestantenzorg is gebaseerd (*richten*). De Inspectie VenJ laat zich in de beschrijving van de uitvoering leiden door de vijf processtappen bij arrestantenzorg. Dit zijn aanhouding, transport, insluiting, verblijf en overdracht/vrijlating. Bij iedere processtap zijn, op basis van het toetsingskader, een aantal aspecten geformuleerd. Naast de vijf processtappen worden in dit onderzoek ook de kwaliteit van de medische zorg en de personele aspecten en organisatie van arrestantenzorg in de afzonderlijke eenheden onderzocht. Zie hieronder een overzicht van de onderzochte aspecten in het proces arrestantenzorg (met de klok mee).

⁴ De internationale regels en standaarden waaraan de Inspectie VenJ toetst zijn samen met de eigen verwachtingen cursief gemarkeerd in het Inspectie VenJ-toetsingskader Arrestantenzorg (zie www.ivenj.nl).

⁵ De toetsingskaders zijn bijgevoegd bij dit deelverslag en ook beschikbaar op www.ivenj.nl.

⁶ De chef van de politie eenheid Rotterdam-Rijnmond is de landelijke portefeuillehouder arrestantenzorg.

Aan de hand van interviews, dossier- en documentenstudies en observaties gaan de Inspecties na hoe de politie uitvoering geeft aan arrestantenzorg. Per eenheid spreken de Inspecties met de volgende respondenten:

- opsporingsambtenaren (agenten noodhulp, hulpofficier van justitie, vreemdelingenpolitie, (eenheids)leiding arrestantenzorg);
- arrestanten;
- arrestantenverzorgers;
- medische dienstverlener(s);
- commissie van toezicht arrestantenzorg;
- (piket-)advocaten;
- eventueel ouders/voogd en de klachtencommissie.

De Inspectie VenJ kondigt het bezoek aan het hoofdbureau/politiecellencomplex van te voren aan bij de eenheidsleiding zodat de politie voldoende functionarissen kan vrijmaken voor interviews. De andere locaties worden onaangekondigd bezocht. Voorafgaand aan de bezoeken vraagt de Inspectie VenJ informatie op (cijfers, instructies, et cetera) en tijdens de bezoeken worden dossiers ingekeken. Via observaties krijgt de Inspectie VenJ een indruk van de voorzieningen, de werkwijzen en procedures. Bij de processtappen aanhouding en transport baseert de Inspectie VenJ zich op gesprekken met de arrestanten, opsporingsambtenaren en arrestantenverzorgers, en niet op observaties van aanhoudingen (in verband met de tijdsinvestering).

In bijlage 1 bevindt zich het inspectieprogramma met daarin een overzicht van de bezochte locaties en de verschillende respondenten waarmee is gesproken in de eenheid Noord-Nederland.

1.7 Objectbeschrijving

De politie-eenheid Noord-Nederland⁷ heeft 50 (politie)locaties met in totaal 112 cellen en 154 ophoudkamers. Hiervan zijn 4 politielocaties (Groningen, Leeuwarden, Drachten en Assen) als cellencomplex aangewezen. De cellencomplexen beschikken over reguliere cellen, observatiecellen en ophoudkamers. De overige 46 politielocaties betreffen basiseenheden. Deze politiebureaus hebben ophoudkamers die voor kort verblijf zijn ingericht. Twee uitzonderingen op dit laatste zijn Emmen en Hogeveen die ieder ook 8 reguliere cellen hebben die uitsluitend in de weekenden gebruikt worden. Buiten de gebouwen van de politie-eenheid Noord-Nederland zijn er ook ophoudkamers aanwezig op de rechtbanken in Groningen, Leeuwarden en Assen⁸ en heeft de Koninklijke Marechaussee in Noord-Nederland 10 reguliere cellen in gebruik. In bijlage 2 bevindt zich een totaaloverzicht van deze locaties met de behorende aantal (isoleer)cellen, ophoudkamers, et cetera.

⁷ De voormalige politiekorpsen Groningen, Friesland en Drenthe.

⁸ Zie voor een volledig overzicht van de capaciteit van de eenheid Noord Nederland en de rechtbanken bijlage 2.

Overzicht cellencapaciteit eenheid Noord-Nederland

Overzicht cellen capaciteit Eenheid Noord-Nederland	District Groningen		District Friesland			District Drenthe							TOTAAL	
	Cellencomplex Groningen	Basisseenheden (13)	Cellencomplex Drachten	Cellencomplex Leeuwarden	Basis eenheden (20)	Cellencomplex Assen	Cellencomplexen: Emmen en Hoogeveen ⁹	Marechaussee ¹⁰	Koninklijke	Basisseenheden (13)	Rechtbank Groningen ¹¹	Rechtbank Leeuwarden		Rechtbank Assen
Reguliere cel	31		20	21		18	6+6	10			0	0	0	112
Ophoudkamers	4	30	5	5	35	4	2+4	2	23	15	12	11		154
Observatie cel	7		1	1		4	2+2						1	18
Isoleer cel	3		1											4
Claustrofobie cel	2		1	1										4
Groepen opvang, buiten en binnen	1									1	1			3
Dagverblijf	3		1	1										5
Dronkenmanscellen	3													3
Twee persoonscel	3													3
TOTAAL	54	30	29	29	35	26	22	12	23	16	13	12		309

De eenheid Noord-Nederland heeft een totale cellencapaciteit van 309 zoals in de tabel is aangegeven.

Kerncijfers

Blijkens het concept inrichtingsplan nationale politie voor de eenheid Noord-Nederland zal de formatie arrestantentaken (arrestantenzorg en parketpolitie) uit 144 fte's in verschillende functies gaan bestaan. Uit documentatie van de eenheid Noord-Nederland blijkt dat de huidige formatie formeel uit 160 fte bestaat. De feitelijke bezetting eind oktober 2014 betreft 147,83 fte.¹²

De arrestantenverzorgers in de eenheid Noord-Nederland zijn verantwoordelijk voor de zorg voor arrestanten. Het aantal arrestanten fluctueert per jaar. In 2010 werden in de politiebureaus van de voormalige korpsen Groningen, Leeuwarden en Drenthe in totaal 15.395 arrestanten ingesloten, waar dat in 2014 in totaal 13.583 arrestanten betrof. In onderstaande tabel wordt van het totaal aantal arrestanten de

⁹ Hoogeveen opstelling/gebruik op zaterdag en Emmen op vrijdag en zaterdag.

¹⁰ De KMar maakt formatief geen deel uit van de arrestantenzorg van de eenheid Noord-Nederland.

¹¹ Inclusief 2 jeugd-ophoudkamers.

¹² Een gedetailleerd overzicht van de organisatorische en personele aspecten wordt verwezen naar hoofdstuk 8 van dit rapport.

cijfers weergeven betreffende het aantal aanhoudingen, voorgeleidingen, in verzekeringstellingen en invrijheidstellingen.

Eenheid Noord-Nederland	2010	2011	2012	2013	2014
Arrestanten	15.395	15.890	14.997	13.994	13.583
Minderjarige arrestanten	--	--	--	--	--
Verdachten aangehouden	17.924	16.900	14.854	14.008	13.548
Verdachten in verzekeringstelling (IVS)	3.317	3.264	3.076	3.364	3.583
Verdachten invrijheidstelling	15.817	16.005	13.711	12.686	12.380
Verdachten voorgeleid aan Ovj/Rechter	527	519	515	486	388

1.8

Leeswijzer

Het rapport is opgebouwd aan de hand van de vijf processtappen met daarnaast een hoofdstuk over de medische zorg (geschreven door de IGZ op basis van haar onderzoek bij het cellencomplex in Groningen), de personele en organisatorische aspecten bij arrestantenzorg gevolgd door een eindoordeel. Het volgende hoofdstuk gaat over de aanhouding (hoofdstuk 2), gevolgd door transport (hoofdstuk 3), insluiting (hoofdstuk 4), verblijf (hoofdstuk 5), einde insluiting en overdracht (hoofdstuk 6), kwaliteit medische zorg (hoofdstuk 7), personeel & organisatie (hoofdstuk 8) en eindoordeel (hoofdstuk 9). Ieder hoofdstuk, behalve het laatste hoofdstuk, sluit af met een conclusie en eventueel aanbeveling(en).

2 Aanhouding

In dit hoofdstuk staat de aanhouding van de persoon centraal. De Inspectie VenJ kijkt naar de veiligheid bij de aanhouding van zowel de arrestant als van de politie en naar de wijze waarop de arrestant wordt geïnformeerd. Voor een opsporingsambtenaar behoort het benemen van iemands vrijheid tot de dagelijkse gang van zaken. Aan de andere kant is dit voor degenen die het betreft vaak een ingrijpende gebeurtenis. Het benemen van iemands vrijheid is een deel van de taak van de politie. Er kunnen verschillende redenen zijn om dit te doen. Dit kan zijn in verband met de handhaving van de openbare orde; met strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde; met hulpverlening en met het uitoefenen van toezicht bijvoorbeeld die in het kader van de Vreemdelingenwet.

2.1 Veiligheid en informatie

Bij aanhouding dient de politie zorg te dragen voor de veiligheid van de arrestant, de veiligheid van de omgeving en met de veiligheid van de politie zelf. Volgens de politie worden aanhoudingen, met name geplande aanhoudingen, in principe uitgevoerd door minimaal twee opgeleide medewerkers. Daarnaast is het gebruikelijk dat de opsporingsambtenaar de arrestant informeert over de procedures die doorlopen gaan worden (overbrengen, intake, fouillering) tot het moment van insluiting. Wie de aanhouding doet en waarom is geregeld in landelijke wet- en regelgeving. De norm is dat de politie zo ingericht is dat de beoogde en bevoegde (opgeleide) medewerkers in staat zijn om dit te doen. In de opleiding wordt aandacht besteed aan bejegening van verdachten (arrestanten) en derden.

Veiligheid

Uit gesprekken met opsporingsambtenaren blijkt dat zij bij een aanhouding hoge prioriteit geven aan hun eigen veiligheid en die van een arrestant. Binnen de eenheid Noord-Nederland werken de opsporingsambtenaren voornamelijk in duo's. Met deze capaciteit is het mogelijk om gezamenlijk op te treden bij de aanhouding van een arrestant en tegelijk ook zicht te hebben op de omgeving. Dit draagt bij aan een verhoogde veiligheid, met name als er sprake is van verzet of meerdere arrestanten. Bij vrijwel alle aanhoudingen van verdachten op straat of in een woning wordt gevraagd en/of gecontroleerd of de arrestant scherpe voorwerpen bij zich draagt voordat hij/zij met een politieauto wordt weggebracht. Op deze wijze wordt getracht de eigen veiligheid en die van de verdachte en/of derden zoveel mogelijk te waarborgen doordat de arrestant de mogelijkheid wordt ontnomen zichzelf of de opsporingsambtenaar met scherpe voorwerpen te verwonden.

Veiligheidsfouillering

Artikel 7 lid 3 Politiewet geeft aan dat de ambtenaar van politie bevoegd is 'tot het onderzoek aan de kleding van personen bij de uitoefening van een hem wettelijk toegekende bevoegdheid of bij een handeling ter uitvoering van de politietaak, indien uit feiten of omstandigheden blijkt dat een onmiddellijk gevaar dreigt voor hun leven of veiligheid of die van de ambtenaar zelf of van derden, en dit onderzoek noodzakelijk is ter afwending van dit gevaar.'

De richtlijn schrijft voor dat de veiligheidsfouillering noodzakelijk dient te zijn ter afwending van een onmiddellijk dreigend gevaar. De toepassing van de veiligheidsfouillering is afhankelijk van specifieke 'feiten en omstandigheden' die de opsporingsambtenaar in de praktijk ervaart. De opsporingsambtenaren geven aan dat het onduidelijk is wat er onder 'onmiddellijk dreigend gevaar' en 'specifieke feiten en omstandigheden' wordt verstaan. Voor hen is onvoldoende geëxpliciteerd

welk gedrag aanleiding kan of moet geven om een veiligheidsfoullering toe te passen. Uit de gesprekken met opsporingsambtenaren blijkt dat dit vaak op basis van ervaring plaatsvindt en op het inschattingsvermogen en referentiekader van de betreffende opsporingsambtenaren die de aanhouding uitvoeren. Wanneer het gedrag van de arrestant geen aanleiding hiertoe geeft wordt deze niet gefouilleerd en direct overgebracht naar een politiebureau waar de eerste feitelijke foullering plaatsvindt, de insluitingsfoullering (zie hoofdstuk 4).

Een arrestant kan bij zijn aanhouding handboeien aangelegd krijgen. Uit de gesprekken met opsporingsambtenaren blijkt dat dit slechts gebeurt in die gevallen dat hun eigen veiligheid, die van de arrestant of derden in gevaar kan komen. Of iemand geboeid in de bus/auto geplaatst wordt is vaak afhankelijk van het gedrag (agressief, recalcitrant) van de arrestant en het delict waarvoor de arrestant is aangehouden.

Informatie

In het dagelijkse werk worden aangehouden personen door de opsporingsambtenaren mondeling geïnformeerd over de verdere gang van zaken na de aanhouding. Dit betreft uitleg over procedures, het handelen van de opsporingsambtenaren, eventuele gevolgen wanneer de verdachte de regels niet opvolgt, zijn rechten en de mededeling dat hij/zij niet verplicht is te antwoorden. Arrestanten worden bij hun latere voorgeleiding in het cellencomplex door een hulpofficier van justitie formeel op de hoogte gesteld van de reden(en) van hun aanhouding (zie hoofdstuk 4).

Indien er sprake is van geweld bij de aanhouding informeren de opsporingsambtenaren de hulpofficier van justitie (hOvJ) hierover direct mondeling of telefonisch. De hOvJ brengt vervolgens de arrestantenverzorgers hiervan op de hoogte waardoor zij zich kunnen voorbereiden op de binnenkomst van de arrestant. De arrestantenverzorgers hebben in het interview aangegeven dat zij meestal goed op de hoogte zijn over het verloop van een arrestatie. De informatie met betrekking tot (het verloop van) de aanhouding wordt door de opsporingsambtenaren ook in Basis Voorziening Handhaving (BVH) gemuteerd zodra zij op het politiebureau/cellencomplex zijn gearriveerd.

Afzien van aanhouding

Niet in alle voorkomende gevallen gaan opsporingsambtenaren tot aanhouding over. De politie heeft de bevoegdheid en de mogelijkheid om hier van af te zien wanneer naar de beoordeling en afweging van de betreffende opsporingsambtenaren daartoe redenen zijn. Uit gesprekken met opsporingsambtenaren in de eenheid Noord-Nederland is gebleken dat soms bewust van aanhoudingen in de avond- en nachtelijke uren wordt afgezien vanwege organisatorische en personele redenen, onder andere door het gebrek aan personele capaciteit. Een aanhouding draagt er in de avond- en nachtelijke uren toe bij dat in het betreffende werkgebied van de opsporingsambtenaar geen politiecapaciteit gedurende langere tijd beschikbaar is aangezien de opsporingsambtenaar zijn tijd kwijt is aan het vervoeren en overdragen van de arrestant aan het cellencomplex en het opstellen van een proces verbaal. (zie verder hoofdstuk 8).

2.2

Bejegening en zorg

Uit de gesprekken met arrestanten, arrestantenverzorgers en opsporingsambtenaren blijkt dat de politie terughoudend is met het toepassen van dwangmiddelen of geweld bij aanhoudingen. Volgens de geïnterviewde opsporingsambtenaren worden geweldsmiddelen slechts in die gevallen toegepast wanneer een aan te houden verdachte agressief gedrag vertoont tegen de

opsporingsambtenaren en/of derden. Een opsporingsambtenaar uit Groningen gaf tijdens het interview aan dat de aard en de reden van aanhouding bijdraagt aan de inzet van dwangmiddelen. Van het toepassen van dwangmiddelen of geweld wordt door de opsporingsambtenaren melding gemaakt in BVH.

Bejegening

De geïnterviewde arrestanten geven aan dat zij door de opsporingsambtenaren op een rustige wijze zijn aangesproken tijdens de aanhouding. Volgens de arrestanten zijn de processtappen op een begrijpelijke wijze toegelicht zodat zij op de hoogte waren van het verdere verloop van de aanhouding. Bij de aanhoudingen thuis is de gelegenheid geboden om enkele persoonlijke zaken mee te nemen.

Eén jonge arrestant heeft een negatieve ervaring opgedaan tijdens zijn aanhouding in Groningen. De arrestant gaf aan dat de opsporingsambtenaren die de aanhouding hebben verricht zich niet respectvol hebben opgesteld door zich lacherig op te stellen tijdens de aanhouding. De arrestant kreeg hierdoor het gevoel dat hij al door de opsporingsambtenaren was veroordeeld.

Zorg

De politie heeft zorgplicht en moet er zorg voor dragen dat de arrestanten voorgeschreven medicatie kunnen (blijven) gebruiken (zie ook hoofdstuk 7). Aan deze zorg zit ook een kostenaspect bijvoorbeeld voor het verstrekken van medicatie. De politie kan deze kosten niet declareren als de arrestant niet verzekerd is of als de medicatie niet onder de verzekering valt.

Bij een georganiseerde (thuis-)aanhouding buiten heterdaad is de opsporingsambtenaar in de gelegenheid om de arrestant in zijn/haar eigen omgeving te vragen naar het gebruik van medicatie en deze kan dan worden meegenomen. Uit de gesprekken blijkt dat dit niet altijd wordt gevraagd.

Een praktijkvoorbeeld in het cellencomplex Drachten: een vrouwelijke arrestant gaf aan dat zij tijdens haar aanhouding in haar woning niet door de opsporingsambtenaren in de gelegenheid is gesteld haar eigen medicijnen mee te nemen naar het cellencomplex. De arrestantenverzorger van Drachten bevestigde dat mevrouw geen medicatie bij zich had. De arrestantenverzorger heeft het pragmatisch (en conform de werkinstructie van Friesland) opgelost door bij de apotheek een lijst op te vragen met de medicatie die mevrouw gebruikt en heeft deze laten afleveren. De medicatie is bekostigd door het cellencomplex. Deze situatie heeft zich ook voorgedaan bij een jonge arrestante in Assen die niet in de gelegenheid is gesteld om bij haar aanhouding de anticonceptiepil mee te nemen. Indien beide arrestanten in de gelegenheid waren gesteld eigen medicatie mee te nemen dan hadden de cellencomplexen hiervoor geen kosten hoeven maken. Er wordt daarom ook nadrukkelijk aangegeven dat de cellencomplexen er baat bij te hebben dat indien mogelijk de medicatie van een arrestant wordt meegenomen bij de aanhouding.

2.3

Oordeel

Het oordeel van de Inspectie VenJ op dit onderdeel is dat de politie in overwegende mate voldoet aan de eisen die aan haar worden gesteld wat betreft de aanhouding van personen. Er is aandacht voor de veiligheid van zowel de arrestant als de politie. De arrestanten worden tijdens de aanhouding en/of direct daarna voldoende geïnformeerd over de reden van de aanhouding, de rechten en plichten. De Inspectie VenJ signaleert dat er voor de opsporingsambtenaren onduidelijkheden bestaan wanneer een veiligheidsfouillering uitgevoerd mag worden. Opsporingsambtenaren handelen in deze situaties op basis van eigen ervaring en inschattingsvermogen. Met de invoering van de ambtsinstructie vervoersfouillering

wordt deze onduidelijkheid hoogstwaarschijnlijk weggenomen, in de nieuwe situatie mag iedere verdachte standaard worden gefouilleerd.

In de cellencomplexen worden bijzonderheden omtrent de aanhouding zoals eventueel geweldsgebruik door de opsporingsambtenaren of DV&O gecommuniceerd met de hOvJ en arrestantenverzorgers in het politiecellencomplex. De Inspectie VenJ constateert dat dit bijdraagt aan een goede voorbereiding voor de ontvangst van de arrestant op het cellencomplex.

In sommige gevallen wordt tijdens de aanhouding van een persoon in de woning nagelaten te vragen naar het eventueel gebruik van medicatie en wordt nagelaten deze in voorkomende gevallen ook daadwerkelijk mee te nemen naar het politiebureau/cellencomplex.

3 Transport

De voertuigen waar arrestanten in worden vervoerd dienen veilig te zijn en te voldoen aan de voorschriften. Het transport dient te worden uitgevoerd door opgeleid personeel en die zorg dragen voor het op een veilige en humane wijze vervoeren van de arrestanten.

3.1 Geschiktheid voertuig en transportroute

Geschiktheid voertuig

De Inspectie VenJ heeft geconstateerd dat bij het vervoer van arrestanten verschillende soorten voertuigen worden gebruikt, deels afhankelijk van de locatie van vertrek en bestemming en deels afhankelijk van beschikbaarheid. In principe wordt het vervoer tussen justitielocaties verzorgd door de DV&O. Dit betreft vooral het vervoer van het politiecellencomplex naar een huis van bewaring of van en naar de rechtbank voor voorgeleiding. Het vervoer vindt plaats met personenbusjes of cellenbussen die volgens eigen opgave van DV&O moeten voldoen aan de voorschriften.¹³ Volgens documentatie vindt het vervoer van jongeren gescheiden plaats van volwassenen en bij gezinssituaties worden vrouwen en mannen gescheiden vervoerd. Vervoer tussen de diverse politielocaties wordt door de politie zelf verzorgd met transportbussen of andere politievoertuigen. Dit betreft vooral het vervoer van en naar bureaus met ophoudkamers (OK) naar cellencomplexen met reguliere cellen waar ook overnacht kan worden.

Uit de gesprekken met de politie, arrestanten en uit observaties van de Inspectie VenJ komt in algemene zin naar voren dat de eenheid Noord-Nederland beschikt over reguliere politievoertuigen. Deze voertuigen zijn geschikt voor het vervoer van arrestanten die rustig zijn en geen afwijkend of recalcitrant gedrag vertonen. De beschikbare capaciteit en de kwaliteit van de voertuigen is volgens enkele opsporingsambtenaren echter onvoldoende en in sommige gevallen ook niet veilig door het ontbreken van bijvoorbeeld een schot tussen de voor- en achterbank. Met name wanneer vanuit de meer landelijke gebieden één of meerdere arrestanten naar een cellencomplex vervoerd moeten worden heeft men soms een gebrek aan voldoende daarvoor ingerichte voertuigen. De arrestantenzorg bij de rechtbank in Groningen beschikt over verschillende voertuigen om arrestanten te vervoeren. De Inspectie VenJ heeft tijdens het onderzoek meerdere voertuigen van de eenheid Noord-Nederland en busjes van DV&O gezien. De bussen van DV&O worden landelijk ingezet en zijn standaard ingericht. De bussen in gebruik bij de rechtbank zijn soortgelijk ingericht als de bussen van DV&O en voldoen daarmee eveneens aan de inrichtingseisen. Over het algemeen voeren de noodhulpeenheden binnen de eenheid Noord-Nederland het vervoer van de arrestanten zelf uit met een arrestantenbus of surveillancewagen. Het district Groningen beschikt over een bus met twee aparte cellen, een dronkenmansbus en meerdere reguliere surveillancewagens. Een enkele arrestant merkt op dat het niet prettig was dat hij na zijn aanhouding in de binnenstad van Groningen, in afwachting van zijn transport, in een niet geblindeerde surveillancemotor langere tijd moest wachten. Hij was van mening dat zijn privacy hierdoor onnodig lang werd geschonden.

Transporttijden

De overgang en reorganisatie van de drie oude politiekorpsen Groningen, Friesland en Drenthe naar de nieuwe eenheid Noord-Nederland van de nationale politie heeft

¹³ Conformiteitenlijst eisen DV&O

ook consequenties voor de arrestantenzorg, onder andere wat betreft het aantal cellencomplexen en het gebruik van ophoudkamers in reguliere politiebureaus.

Door de reorganisatie van de eenheid Noord-Nederland bestaat de mogelijkheid dat op termijn het aantal beschikbare politiebureaus en/of cellencomplexen heroverwogen zal worden. De Inspectie VenJ signaleert dat de mogelijke sluiting van politiebureaus en/of cellencomplexen consequenties kan hebben voor de duur van het transport van arrestanten. Uit gesprekken met opsporingsambtenaren is gebleken dat er binnen de eenheid Noord-Nederland wordt nagedacht over het sluiten van één van de vier cellencomplexen. Deze mogelijke sluiting kan naast organisatorische en personele consequenties ook direct consequenties hebben voor de transporttijden van arrestanten vanuit het betreffende district naar één van de drie politiecellencomplexen. De afstanden, en daarmee de duur van de transporten vanuit meer landelijke gebieden, zullen hierdoor nog langer worden.

Uit gesprekken met opsporingsambtenaren blijkt dat de vervoersbewegingen in de stad Groningen kort zijn. Maar daar tegenover zijn de vervoersbewegingen vanuit landelijke gebieden, bijvoorbeeld Stadskanaal naar het cellencomplex in Groningen, aanzienlijk langer. Op het moment dat een noodhulpeenheid een arrestant van Stadskanaal naar een cellencomplex moet brengen, dan is de noodhulp minimaal 2 uur onderweg en daarmee niet inzetbaar voor het uitvoering geven aan andere werkzaamheden zoals surveilleren. Er is in de eenheid Noord-Nederland recent onderzoek gedaan naar de vervoersbewegingen indien het cellencomplex in Drachten gesloten zou worden. Daarbij zijn de vervoersbewegingen inzichtelijk gemaakt en is geconcludeerd dat er financieel geringe veranderingen optreden aangezien de noodhulp het transport blijft uitvoeren; 'Het zal wel effecten hebben op het veiligheidsaspect; er rijden vaak maar één of twee noodhulpauto's rond tijdens een dagdienst' aldus een leidinggevende opsporingsambtenaar.

Ook tijdens het gesprek met een vertegenwoordiging van de Commissie Toezicht Arrestantenzorg van de eenheid Noord-Nederland blijkt dat de commissie aan de politie vraagt extra aandacht te besteden aan het transport van arrestanten. De commissieleden geven aan dat er voor het transport nauwelijks richtlijnen bestaan. Om die reden heeft het landelijk centrum van de CTA's een werkgroep ingesteld om dit onderwerp in de toekomst nader te onderzoeken. Ook de nationale politie heeft een werkgroep 'transport' ingericht omdat zij eveneens van mening zijn dat er betere richtlijnen ten aanzien van het transport van arrestanten moeten komen.

Uit gesprekken met opsporingsambtenaren in Groningen blijkt dat zij na de aanhouding de hOvJ op de hoogte stellen wanneer er bij de aanhouding van een arrestant geweldsmiddelen zijn toegepast. De hOvJ geeft deze informatie vervolgens door aan het cellencomplex in Groningen en schakelt een arts in (zie ook hoofdstuk 7). Ook personeel van DV&O hebben tijdens het transport van een arrestant via de portofoon of telefoon contact met het cellencomplex over de aankomsttijd zodat de arrestantenverzorgers de DV&O tegemoet kunnen komen bij 'de kooi' (een afgesloten buitenruimte waar de arrestant wordt binnengebracht) van het complex. Vanaf het moment van aankomst bij het cellencomplex nemen de arrestantenverzorgers direct de verantwoordelijkheid voor de arrestant over. Blijkens de interviews met de arrestantenverzorgers is er sprake van een zichtbare verandering wanneer de arrestanten door de noodhulpagenten worden overgedragen aan het cellencomplex. De arrestanten worden rustiger in hun gedrag doordat zij niet meer van doen hebben met de opsporingsambtenaren die de aanhouding met eventueel gebruik van geweldsmiddelen hebben verricht.

3.2 Veiligheid en bejegening

Uit de gesprekken met arrestanten blijkt dat zij op respectvolle en vriendelijke wijze worden bejegend tijdens het transport. Zij zeggen zich veilig te voelen tijdens het transport. De opsporingsambtenaren van de noodhulp geven aan dat 'ieder mens als een mens' wordt behandeld ook al is het gedrag soms onacceptabel. Als een arrestant zich agressief opstelt, dan verandert het gedrag van de noodhulpeenheid tegenover de arrestant ook en wordt er formeler en strakker met de betreffende arrestant omgegaan.

De Inspectie VenJ signaleert dat de lange reistijden, zoals hierboven beschreven, een effect kunnen hebben op de fysieke en/of mentale gesteldheid van arrestanten. Dit geldt nog in sterkere mate indien zij tijdens het transport zijn geboeid.

3.3 Oordeel

De Inspectie VenJ constateert dat de bejegening van een arrestant tijdens het transport binnen de eenheid Noord-Nederland over het algemeen goed is. De Inspectie VenJ is van oordeel dat de veiligheid (van het personeel) tijdens het vervoer in het geding kan zijn bij het vervoer van agressieve arrestanten omdat de reguliere politieauto's niet voorzien zijn van een (uitneembaar) rooster of een plexiglazen afscheiding die de agenten beschermt tegen agressie, bijt-, of spuugincidenten. De cellenbusjes van DV&O en de rechtbank die worden ingezet voor het vervoer tussen de cellencomplexen en de rechtbank/penitentiare inrichting (PI) voldoen aan de veiligheidsvoorschriften.

De Inspectie VenJ voorziet door eventuele sluiting van bureaus en/of cellencomplexen dat de vervoersbewegingen (met arrestanten) en de daaraan gekoppelde reistijden in de toekomst kunnen toenemen. Dit kan risico's met zich meebrengen ten aanzien van de fysieke en mentale gesteldheid van de arrestanten.

Aanbevelingen

- Overweeg om (nieuwe) politievoertuigen, uit te rusten met een uitneembare scheidingswand.

4 Insluiting

Arrestanten op een politiebureau worden vaak verdacht van het plegen van een strafbaar feit. Daarnaast kunnen mensen ook om andere redenen worden ingesloten. Bijvoorbeeld voor het uitzitten van een vervangende hechtenis of in het kader van de hulpverlening of ter vaststelling van de identiteit. Alle arrestanten ondergaan bij de insluiting op het bureau dezelfde processtappen. Zij worden direct bij binnenkomst gefouilleerd. Meegebrachte spullen worden gecontroleerd, ingenomen, opgeslagen en/of inbeslaggenomen wanneer het verboden goederen betreft. Tevens wordt de identiteit van de betreffende persoon vastgesteld en worden zijn of haar gegevens verwerkt in BVH. Betrokkene wordt vervolgens naar een ophoudruimte gebracht. Daar verblijft hij of zij de eerste uren. Deze ruimte beschikt niet over een slaapgelegenheid. Als de arrestant wordt voorgeleid aan de hOvJ en in verzekering wordt gesteld, wordt hij overgebracht naar een reguliere politiecel. Die cel is geschikt voor dag- en nachtverblijf. Omdat de situatie zich kenmerkt door een grote mate van onzekerheid voor de betrokkenen is het belangrijk dat zij aan het begin van hun insluiting goed en op een begrijpelijke manier worden geïnformeerd over wat er staat te gebeuren, wat hun rechten zijn en hoe alles reilt en zeilt op een politiebureau.¹⁴

4.1 Fouillering en persoonlijke eigendommen

De veiligheidsfouillering van arrestanten vindt plaats op de locatie waar de politie de persoon aanhoudt, bijvoorbeeld op straat of thuis, wanneer er volgens de politie een veiligheidsrisico is. Zodra de persoon is overgebracht naar het politiebureau volgt een insluitingsfouillering. De Inspectie VenJ was getuige van insluitingsfouilleringen in de cellencomplexen in Groningen, Drachten en Assen.

Insluitingsfouilleringen

Uit observaties en gesprekken met opsporingsambtenaren en arrestantenverzorgers blijkt dat de insluitingsfouillering in de cellencomplexen in Groningen en Drachten wordt uitgevoerd door de arrestantenverzorgers. Tijdens de schouw in Assen constateert de Inspectie VenJ dat een arrestant gefouilleerd werd door dezelfde opsporingsambtenaren die de persoon hebben overgebracht. Dit laatste is niet conform de voorgeschreven arrestantenregeling en werkinstructies.¹⁵

De insluitingsfouillering wordt uitgevoerd door een arrestantenverzorger van hetzelfde geslacht als de arrestant. Indien er alleen mannelijke arrestantenverzorgers of opsporingsambtenaren aanwezig zijn dan wordt er (extern) een vrouwelijke collega gevraagd om deze insluitingsfouillering uit te voeren. Bij insluiting in een regulier politiebureau wordt de insluitingsfouillering door opsporingsambtenaren uitgevoerd.

Alle voorwerpen die een arrestant bij zich heeft/ draagt worden ingenomen en in een fouilleringszak gedaan. Ook sieraden worden afgenomen en eventueel meegebracht geld wordt geteld en opgeborgen in een eenmalig afsluitbare

¹⁴ De expertgroep arrestenzorg van de nationale politie heeft een concept Landelijk Reglement Arrestantenzorg op 14 oktober 2014 samengesteld. Dit document zal na accordering door de leiding van de nationale politie voor alle eenheden geldende regels met betrekking tot de arrestantenzorg bevatten. Door dit landelijk reglement worden de binnen de verschillende eenheden nog geldende oude en van elkaar afwijkende reglementen vervangen.

¹⁵ In de schriftelijke wederhoor-reactie geeft de eenheid Noord-Nederland aan dat het formeel zo is dat iedere arrestant bij de intakebalie in het cellencomplex gefouilleerd wordt door de arrestantenverzorgers en niet door opsporingsambtenaren.

fouilleringszak. Op de fouilleringszak worden de ingenomen persoonlijke eigendommen opgeschreven en de arrestant tekent voor de inname. Wanneer de arrestanten worden overgebracht van een politiebureau naar een cellencomplex dan wordt de verzegelde en ondertekende fouilleringszak door de opsporingsambtenaren aan de arrestantenverzorgers overgedragen en ingesloten. De betreffende arrestant wordt wederom door de arrestantenverzorgers aan een insluitingsfouillering onderworpen.

Tijdens observaties van de Inspectie VenJ van insluitingsfouilleringen op de verschillende locaties is waargenomen dat deze fouillering door de arrestantenverzorgers en/of opsporingsambtenaren verschillend worden uitgevoerd. De algemene indruk bestaat dat dit goed gebeurt maar het komt voor dat er soms minder diepgaand wordt gefouilleerd. Een arrestant wist te vertellen dat hij in totaal drie keer gefouilleerd was maar dat men niet heeft ontdekt dat hij een dubbel paar sokken aan had waartussen hij naar eigen zeggen een klein zakje weed verstopt had.

In het cellencomplex in Assen nam de Inspectie VenJ waar dat de ingenomen persoonlijke eigendommen -inclusief geld- in een open rode plastic bak gedeponereerd werden die vervolgens in een afgesloten locker werd gezet. Voor iedere cel is een aparte locker beschikbaar waar de persoonlijke eigendommen van de arrestant in worden bewaard. De ingenomen persoonlijke eigendommen werden door de opsporingsambtenaren op het insluitingsformulier beschreven. Er werd in dit geval niet gebruik gemaakt van de gebruikelijke fouilleringszak. De arrestant en de beide opsporingsambtenaren tekenden vervolgens het insluitingsformulier.

Indien er bij de insluitingsfouillering in het cellencomplex in Groningen sprake is van (veel) ingenomen geld dan zijn er twee of meerdere personen aanwezig om mee te tellen en te tekenen ten behoeve van de inname. Het geld wordt vervolgens verzegeld en getekend door de opsporingsambtenaren en de arrestant. Na het tekenen wordt het in een aparte kast in een daarvoor bestemde ruimte opgeborgen die enkel met een kaartlezer te bedienen is. De arrestantenverzorgers van het complex beschikken ieder over een kaartlezer. De scans met de kaartlezer worden geregistreerd en gearhiveerd zodat inzichtelijk is wie de kast heeft geopend.

In sommige gevallen wordt er bij de insluitingsfouillering gebruik gemaakt van handmatige (metaal)scanners. De arrestantenverzorgers ondervinden daarbij vaak problemen doordat er andere metalen voorwerpen (bijvoorbeeld muren van gewapend beton) in de omgeving zijn die deze scanners activeren en zodoende het effectief gebruik ervan belemmeren.

Veiligheidsrisico's

Als arrestanten op straat of in een woning worden aangehouden en de betreffende opsporingsambtenaren hebben geen veiligheidsfouillering uitgevoerd, dan zal de eerste fouillering -de insluitingsfouillering- in het betreffende cellencomplex plaatsvinden door arrestantenverzorgers. Door het niet uitvoeren van een veiligheidsfouillering bij de aanhouding is het risico aanwezig dat een arrestant nog scherpe voorwerpen in zijn bezit heeft. Hierdoor kunnen zich veiligheidsrisico's voordoen tijdens het transport omdat de arrestant de mogelijkheid heeft zichzelf of de opsporingsambtenaar met deze scherpe voorwerpen te verwonden.

Tijdens de gesprekken met arrestantenverzorgers worden enkele voorbeelden van dergelijke veiligheidsrisico's genoemd. In het cellencomplex in Drachten heeft zich recent een tweetal incidenten voorgedaan. Een arrestant die bij zijn aanhouding niet of onvoldoende door de opsporingsambtenaren was gefouilleerd werd in het cellencomplex tijdens zijn insluitingsfouillering recalcitrant en trok uit zijn jaszak een mes waarmee hij zichzelf begon te snijden. In een andere casus bleek een arrestant

een doorgeladen pistool op zak te hebben toen hij in dit cellencomplex werd gefouilleerd. Naast het feit dat deze arrestanten zichzelf met deze wapens kunnen verwonden bestaat er ook een verhoogd risico dat zij een gevaar vormen voor de aanwezige arrestantenverzorgers en opsporingsambtenaren. In beide gevallen is door de arrestantenverzorgers naar eigen zeggen adequaat opgetreden en deze voorvallen zijn later ook intern in teamverband geëvalueerd.¹⁶ Een ander voorbeeld betreft het aantreffen van drugs bij een arrestant tijdens diens insluitingsfouillering. Tijdens de schouw in het cellencomplex in Assen heeft de Inspectie VenJ waargenomen dat tijdens de insluitingsfouillering softdrugs bij een arrestant werd aangetroffen. De arrestant heeft hier ter plaatse afstand van gedaan.

Visitaties

Visitaties worden in de onderzochte cellencomplexen zelden uitgevoerd. Van alle geïnterviewde arrestanten binnen de eenheid Noord-Nederland had niemand een visitatie ondergaan. Uit gesprekken met arrestantenverzorgers blijkt dat bij twijfel of een arrestant toch verboden middelen bij zich heeft zij eerst proberen of de arrestant alsnog vrijwillige medewerking wil verlenen door meegenomen en/of verborgen goederen af te staan. Indien de arrestant dit weigert wordt de hOvJ benaderd om toestemming te geven voor visitatie. De hOvJ neemt vervolgens contact op met de arts. De betreffende arts probeert het vervolgens nog pragmatisch op te lossen door met de arrestant te praten. Indien blijkt dat de arrestant geen medewerking wil verlenen, dan wordt er door de arts overgegaan tot visitatie van de arrestant. Uit gesprekken met arrestantenverzorgers blijkt dat de hOvJ niet altijd het voorstel van de arrestantenverzorgers opvolgt om visitatie uit te voeren.

4.2 Registratie en identiteitsvaststelling

Op de politiebureaus en cellencomplexen wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde Progis-zuil om de identiteit van de arrestant vast te stellen en te registreren. De politie legt de identiteit vast door middel van het digitaal afnemen van de handpalm en vingerafdrukken, het scannen van eventuele identiteitspapieren en het zo nodig aanvullen van personalia.

De identiteitsvaststelling wordt in de drie cellencomplexen afwisselend verricht door de opsporingsambtenaren die de arrestant hebben aangehouden en ook door de arrestantenverzorgers. De registratie van de persoonsgegevens wordt doormiddel van de Progis-zuil in de meeste gevallen door arrestantenverzorgers gedaan. In het cellencomplex Assen assisteren de arrestantenverzorgers regelmatig de KMar bij de identiteitsvaststelling en registratie van een arrestant die door hun wordt binnengebracht. De KMar is niet bevoegd om de Progis-zuil te bedienen. Deze werkwijze is niet conform de werkinstructie van het voormalig korps Drenthe waarin staat dat de identiteitsvaststelling de taak is van arrestantenverzorgers. Bij de intake in Assen is in principe minimaal één arrestantenverzorger aanwezig. In de cellencomplexen Groningen wordt de identiteitsvaststelling en registratie uitgevoerd door arrestantenverzorgers conform de werkinstructies van het voormalige korps Groningen.

De identiteit wordt mede vastgesteld aan de hand van een eventueel aanwezig identiteitsbewijs. Indien een vreemdeling geen identiteitsbewijs heeft dan wordt getracht de identiteit op een andere wijze vast te stellen met behulp van bijvoorbeeld een tolk (via de tolkentelefoon) of bij het betreffende consulaat. De identiteitsvaststelling wordt in deze laatste gevallen meestal gedaan door de vreemdelingenpolitie.

¹⁶ De uitkomsten en eventuele maatregelen voortkomende uit deze evaluaties zijn de Inspectie VenJ niet bekend.

In Assen noteren de opsporingsambtenaren die een arrestant hebben aangehouden de gegevens van betreffende arrestant in het BVH. Alle overige handelingen, bijzonderheden en gegevens betreffende de arrestanten worden in Assen voornamelijk op een handmatig geschreven wijze bijgehouden. Tijdens de schouw in Assen zag de Inspectie VenJ een A4 formulier (een overzichtsformulier) waar geschreven aantekeningen van de arrestantenverzorgers op stonden betreffende hun werkzaamheden in relatie tot de ingesloten arrestanten. Naast deze geschreven aantekeningen worden de meest cruciale gebeurtenissen met betrekking tot de arrestanten geregistreerd in BVH. Uit de gesprekken met arrestantenverzorgers blijkt dat een uitdraai die handmatig wordt bijgehouden gebruiksvriendelijker en sneller werkt in plaats van deze handelingen in BVH te muteren. Daarentegen is ook het risico groter dat relevante informatie van de arrestant vergeten wordt digitaal op te slaan.¹⁷

4.3 Voorgeleiding en rechtmatigheid

Arrestanten moeten worden geïnformeerd over de reden van hun insluiting en over hun rechten en plichten met betrekking tot het verblijf.

In de regel wordt de verdachte kort na de insluitingsfouillering voorgeleid aan een hOvJ. De hOvJ beoordeelt of de aanhouding rechtmatig is of niet. Daarnaast informeert de hOvJ de arrestant (nogmaals) over de reden van de aanhouding, over zijn/haar rechten en welke procedures er gevolgd (kunnen gaan) worden. Hij geeft de arrestant de cautie en wijst hem op het recht op rechtsbijstand en vraagt naar eventueel medicijn gebruik en/of de arrestant een arts wil spreken. De Inspectie VenJ heeft geobserveerd dat de hOvJ daarbij gebruik maakt van een checklist die wordt nagelopen om te voorkomen dat informatie wordt gemist. De Inspectie VenJ heeft enkele voorgeleidingen van arrestanten in de verschillende cellencomplexen kunnen observeren. Uit gesprekken met arrestanten komt in algemene zin naar voren dat zij bij de voorgeleiding voor de hOvJ goed geïnformeerd zijn over de reden van hun aanhouding en insluiting.

In de cellencomplexen in Groningen en Drachten is overdag een hOvJ in het cellencomplex als leidinggevende aanwezig die de voorgeleiding uitvoert. De hOvJ is op dat moment vaak al vooraf geïnformeerd door de opsporingsambtenaren die de arrestant hebben binnen gebracht. In het cellencomplex in Groningen is de hOvJ soms bij de insluitingsfouillering aanwezig. Na de fouillering vraagt de hOvJ of de arrestant zich herkent in de reden waarvoor hij is aangehouden. Daarbij wordt door de hOvJ aangegeven dat de arrestant niet verplicht is hierop antwoord te geven. In het geval hij tot het inzicht komt dat de aanhouding niet rechtmatig heeft plaatsgevonden, zal de arrestant op last van de hOvJ in vrijheid worden gesteld. Uit gesprekken met opsporingsambtenaren en arrestantenverzorgers komt naar voren dat dit laatste in de praktijk zeer zelden voorkomt. In de meeste gevallen is sprake van een rechtmatige aanhouding.

Indien de arrestant later eventueel door een hOvJ in verzekering wordt gesteld wordt daar ook een mutatie en een proces-verbaal van opgemaakt door de hOvJ en de arrestant krijgt hiervan een afschrift. Uit een gesprek met een hOvJ komt naar voren dat in verzekering stellingen in het politiebureau verhoudingsgewijs steeds minder voorkomen. Reden hiervoor is de introductie van ZSM¹⁸. De officier van justitie bepaalt wanneer ZSM wordt toegepast. In het BVH-systeem wordt

¹⁷ Een voorbeeld van dit laatste is in paragraaf 5.6 beschreven. Bij navraag bij de eenheid naar de tijdstippen van het waarschuwen en arriveren van een arts in het cellencomplex Assen in een specifieke casus, bleken deze tijdstippen nergens vastgelegd te zijn.

¹⁸ Zo Snel, Slim, Selectief, Smpel en Samenlevingsgericht mogelijk.

automatisch de insluitingsdatum en –termijn geregistreerd wanneer 'in verzekering stelling' wordt aangevinkt.

Uit gesprekken met arrestantenverzorgers in het cellencomplex in Assen blijkt dat er al gedurende twee maanden geen vaste leidinggevende aanwezig is in het cellencomplex. De arrestantenverzorgers organiseren het werk daarom zelf zo goed mogelijk. Door de afwezigheid van een eigen leidinggevende die ook hOvJ is moet bij iedere insluiting een hOvJ van de basis politiezorg (BPZ) opgeroepen worden om de voorgeleidingen te doen. Meestal is in het politiebureau in Assen wel een hOvJ aanwezig. In de avond en nachtelijke uren moet ook in de cellencomplexen in Groningen en Drachten een beroep worden gedaan op een hOvJ van de BPZ om dergelijke voorgeleidingen te doen. In afwachting van de voorgeleiding voor de opgeroepen hOvJ wordt de arrestant ingesloten in een ophoudkamer.

In de eenheid Noord-Nederland bewaken de betrokken opsporingsambtenaren de termijn van insluiting (6 uur). In de praktijk houden ook de arrestantenverzorgers de 6-uurs termijnen in de gaten en stellen in voorkomende gevallen de hOvJ en/of de opsporingsambtenaren hiervan in kennis. De hOvJ controleert dit soms ook zelf.

De procedure voor minderjarigen wijkt af van de volwassenen of vreemdelingen. Bij minderjarigen wordt er altijd contact opgenomen met het thuisfront. De minderjarigen worden in de gelegenheid gesteld om zelf contact op te nemen mits het onderzoek dit toelaat. Bij laatstgenoemde neemt de arrestantenverzorger contact op met het thuisfront. De voorgeleiding vindt in het bijzijn van de wettelijke vertegenwoordiging (advocaat, ouders of voogd) plaats. De Inspectie VenJ heeft dit laatste niet kunnen waarnemen omdat er tijdens de bezoeken aan de verschillende complexen geen minderjarigen voorgeleid werden.

4.4 Bejegening

De Inspectie VenJ verwacht dat de omgang met arrestanten respectvol en met een zekere mate van begrip voor ieders persoonlijke situatie plaatsvindt.

De arrestantenverzorgers geven aan dat de opsporingsambtenaren die een aanhouding verrichten vaak een andere (directere en emotionele) betrokkenheid hebben bij een aangehouden persoon dan dat zij dat hebben. Dit heeft te maken met het feit dat arrestantenverzorgers in algemene zin neutraler ten opzichte van de aangehouden persoon staan. Uit gesprekken met opsporingsambtenaren, arrestanten en arrestantenverzorgers blijkt dat een opsporingsambtenaar vaak nog 'vol adrenaline zit' als gevolg van de impact van de aanhouding en dit uit zich dan vaak ook in de richting van de arrestant. Hierop reageert een arrestant vaak op een negatieve wijze door niet mee te werken aan de handelingen die de opsporingsambtenaren moeten uitvoeren zoals bijvoorbeeld de identiteitsvaststelling. Een omslag in het gedrag van de arrestant ontstaat wanneer de arrestantenverzorger begint met zijn zorgtaak, het opvangen en verzorgen van een arrestant gedurende insluiting in het cellencomplex. De arrestant merkt deze verandering in benadering en de arrestant heeft vanaf dat moment ook niet meer te maken met de persoon die een rol had bij zijn aanhouding. Mede om deze redenen stelt de arrestant zich vaak meewerkend op. Een arrestantenverzorger in Groningen gaf aan dat hij bij voorkeur de verschillen in taken van de opsporingsambtenaar en de arrestantenverzorger extra wil benadrukken door een verschil aan te brengen in de uitstraling/het uniform.

Uit gesprekken met arrestantenverzorgers en de CTA komt naar voren dat in de regel respectvol met arrestanten wordt omgegaan en dat er begrip is voor de situatie waarin de arrestant verkeert. Uit de observaties in de drie cellencomplexen

en tijdens de gesprekken die de Inspectie VenJ met arrestanten had, blijkt dat de bejegening van arrestanten in sommige gevallen zakelijk en correct is. Er is bijvoorbeeld geen sprake van agressief of arrogant gedrag van de zijde van de arrestantenverzorgers ten opzichte van de ingesloten.

De arrestanten met wie de Inspectie VenJ sprak waren tevreden over de wijze waarop ze waren behandeld bij binnenkomst in het cellencomplex. Zij geven aan dat de bejegening voor een groot deel afhankelijk is van hun eigen gedrag. Indien de arrestant niet mee werkt of (verbaal) agressief gedrag vertoont dan is de benadering ook meer strikt. Enkele arrestantenverzorgers merken tijdens de interviews op dat de opsporingsambtenaren in enkele gevallen een autoritaire arrogante houding aannemen waardoor het gedrag van de arrestant negatief wordt beïnvloed. In dergelijke gevallen vragen de arrestantenverzorgers of de opsporingsambtenaren zich terughoudend willen op stellen zodat zij de arrestant kunnen overnemen zodat er weer rust komt. Een voorbeeld van dit laatste wordt verwoord door een arrestant: '...de arrestantenverzorger heeft het in eerste instantie bij mijn insluiting moeten ontgelden omdat de bejegening thuis bij mijn aanhouding door de politie niet netjes was. Ik heb daar later mijn excuses aan de arrestantenverzorger voor aangeboden. De bejegening in het cellencomplex is goed'.

De Inspectie VenJ heeft de indruk dat de bejegening tijdens de insluiting in de eenheid Noord-Nederland op een goede wijze verloopt, arrestanten worden op een rustige en vriendelijke wijze behandeld en te woord gestaan.

4.5 Informatie huisregels en rechten

Iemand die van zijn vrijheid wordt beroofd en wordt ingesloten heeft het recht geïnformeerd te worden over de regels die op de plek van insluiting (bijvoorbeeld het bureau of cellencomplex) gelden en over de totale gang van zaken aldaar. De arrestantenverzorgers zijn verantwoordelijk voor de insluiting en het kenbaar maken van de interne regels in het cellencomplex.

Bij binnenkomst in de cellencomplexen worden de arrestanten mondeling geïnformeerd over de werkwijze in het betreffende cellencomplex. Na de insluitingsfouillering en identiteitsvaststelling wordt de arrestant naar zijn cel of ophoudkamer gebracht. In de cel wordt de intercom en het licht getest en uitgelegd hoe het toilet werkt. In de cellencomplexen in Groningen, Drachten en Assen zijn alle cellen voorzien van zogenaamde informatiezuilen waar arrestanten digitaal kennis kunnen nemen van de huisregels (in verschillende talen). De arrestantenverzorgers geven aan dat de arrestanten hierover ook worden geïnformeerd bij hun insluiting en de voorgeleiding. Het scherm op de informatiezuil begint met een overzicht van de huisregels. Iedere informatiezuil heeft een camera als er wordt gebeld naar de controlekamer.

Uit gesprekken met arrestanten komt naar voren dat zij in algemene zin positief zijn over de informatiezuilen waar zij naast de huisregels ook een drietal Tv-kanalen en de tijd kunnen bekijken. Wel geven diverse arrestanten aan dat zij niet proactief door de arrestantenverzorgers gewezen worden op de huisregels die op de informatiezuilen zijn te lezen. Sommige arrestanten gaven aan dat zij zelf al 'zappend' op de informatiezuil de interne huisregels tegenkwamen. Zij waren daar niet expliciet op gewezen door arrestantenverzorgers. Tijdens de schouw in Assen bleek een informatiezuil in een cel niet goed en/of onvoldoende te functioneren. Toen een aantal arrestanten gelijktijdig binnengebracht werden moest één van de arrestanten toch ingesloten worden in die betreffende cel omdat er op dat moment geen andere cel beschikbaar was. In een districts bureau waar alleen ophoudkamers

aanwezig waren worden eventuele arrestanten in 6-uurs zaken schriftelijk (folders) geïnformeerd over de regels op het bureau en de rechten van de ingeslotenen.

4.6 Toegang tot advocaat

In het kader van het strafrecht hebben gearresteerden recht op het consulteren van een raadsman voor aanvang van hun verhoor. Bij de voorgeleiding van een meerderjarige arrestant vraagt de hOvJ de arrestant of hij een advocaat wil raadplegen. Er bestaat een landelijke piketregeling voor het inschakelen van advocaten. De advocaat moet dan binnen twee uur op het betreffende bureau zijn.

Toegang

De Inspectie VenJ heeft tijdens de schouwen geconstateerd dat arrestanten in alle cellencomplexen de mogelijkheid hebben om contact te maken met een advocaat. Dit contact loopt telefonisch of via een persoonlijk bezoek. Ook uit gesprekken met arrestanten blijkt dat zij door de opsporingsambtenaren, arrestantenverzorgers en de hOvJ tijdens de voorgeleiding gewezen worden op hun rechten en dat één van de rechten is het consulteren van een advocaat.

Uit de gesprekken met leidinggevend en de CTA blijkt dat arrestanten niet altijd gebruik maken van het recht op een advocaat. Het zijn vaak verslaafde personen die hier geen behoefte aan hebben omdat ze weten of horen dat de komst van een advocaat extra tijd kost. Deze arrestanten willen over het algemeen zo snel mogelijk weer in vrijheid worden gesteld en zien om die reden hier vanaf.

Als de arrestantenverzorger via een digitale mutatie aangeeft dat de arrestant graag een advocaat wil spreken dan krijgt de betreffende piketadvocaat een bericht en komt vervolgens zo spoedig mogelijk naar de locatie. De wachttijd (maximaal twee uur) op een advocaat draagt soms bij aan de vertraging van een verhoor.

Piketadvocatuur

Uit het interview met een advocaat blijkt dat hij de indruk heeft dat al zijn cliënten gewezen worden op het recht op een advocaat. Dit leest hij ook terug in de betreffende processen-verbaal.

Arrestanten kunnen een piketadvocaat toegewezen krijgen of kunnen een 'voorkeursadvocaat' kiezen.¹⁹ Het inschakelen van een advocaat gaat op de diverse locaties via de Salduz procedure. Binnen twee uur dient de piketadvocaat zich te melden ter consultatie. Dat lukt in de meeste gevallen ook. In de praktijk gaat soms het informeren van een 'voorkeursadvocaat' door de arrestantenzorg via de piketcentrale mis. De politie moet het zogenaamde A-nummer (advocaat registratienummer) van de advocaat noteren op een meldingsformulier. Het meldingsformulier wordt vervolgens naar de Raad voor de Rechtsbijstand verstuurd. De arrestantenverzorgers vullen vaak alleen de naam van de advocaat in en niet het A-nummer waardoor bekend is dat er voor de arrestant een voorkeursadvocaat is aangevraagd maar onbekend wie moet worden benaderd. De melding wordt op dat moment teruggeven door de Raad aan het cellencomplex. Het komt soms voor dat de arrestantenverzorger die de melding in eerste instantie heeft gedaan niet meer aanwezig en/of beschikbaar is. Er is dan noch een voorkeursadvocaat noch een piketadvocaat onderweg. Dit probleem is ook door de advocaat aangekaart bij de Deken en de Raad voor de Rechtsbijstand.

¹⁹ Als er een voorkeursadvocaat wordt opgeroepen en de aanvraag beschikt over een naam én A-nummer, dan wordt de voorkeursadvocaat opgeroepen en hij/zij dient binnen 20 minuten te reageren. Indien de voorkeursadvocaat niet reageert dan wordt er een piketadvocaat opgeroepen. Indien een piketadvocaat niet binnen 40 minuten reageert dan gaat de aanvraag door naar de reserve-piketadvocaat.

De richtlijnen in de cellencomplexen geven aan dat een piketadvocaat tijdens zijn bezoek aan zijn cliënt in het cellencomplex zijn mobiele telefoon moet inleveren. Dat wordt als vervelend ervaren wanneer de advocaten piket hebben. De advocaat geeft aan het niet te begrijpen waarom de telefoon moet worden ingeleverd; de advocaat beschikt immers over een geregistreerde geheimhoudingstelefoon waarbij hij heeft getekend voor het feit dat hij niemand anders hier mee mag laten bellen. Mocht het een andere telefoon zijn dan strookt dit met de gedragsregels.

Afhankelijk van de situatie en de bekendheid van de advocaat wordt met deze richtlijn in de praktijk pragmatisch omgegaan. De arrestantenzorg in Groningen besluit daarom tijdens een piketbezoek ook regelmatig dat de advocaat zijn telefoon niet hoeft in te leveren. De gedragsregels schrijven volgens de geïnterviewde advocaat overigens niets voor over het gebruik van tablets terwijl een tablet over dezelfde mogelijkheden beschikt als een mobiele telefoon. Indien mobiele telefoons niet worden geaccepteerd dan is het volgens de advocaat tijdens een piketdienst onwerkbaar.

Ook komt het regelmatig voor dat een advocaat van de arrestantenverzorgers te horen krijgt dat zijn cliënt niet met hem wil spreken. De advocaat wil dit het liefst zelf van zijn cliënt horen. De advocaat geeft aan dat een advocaat zich in de praktijk zelf moet vergewissen van het feit dat een arrestant geen contact met de toegewezen advocaat wil hebben en hij moet geen genoegen nemen met uitsluitend de mededeling van de arrestantenverzorger hieromtrent.

Minderjarigen en vreemdelingen

De politie is op basis van wet- en regelgeving verplicht een onderscheid te maken tussen meer- en minderjarigen en met betrekking tot vreemdelingen.

Bij de insluiting van minderjarigen is consultatie van een advocaat en het waarschuwen van een arts verplicht. Dat heeft soms een ongewenst bijeffect. Het kan bijvoorbeeld langer duren voordat een advocaat beschikbaar is. De arrestant zit dan onnodig lang te wachten, terwijl bij een transactie de zaak al afgewikkeld zou kunnen zijn. Het aanhouden van minderjarigen gaat vaak gepaard met specifieke acties binnen de eenheid Noord-Nederland. In Nederland zijn advocaten (nog) niet aanwezig bij het verhoor van volwassen verdachten.²⁰

Arrestanten in het kader van de Vreemdelingenwet hoeven geen enkele beperking te ondervinden anders dan uit veiligheidsoverwegingen. De opsporingsambtenaren en/of de arrestantenverzorgers informeren de vreemdeling over de mogelijkheid om contact op te nemen met de diplomatieke vertegenwoordiging. Informatie hiervoor is via de informatiezuilen beschikbaar in een aantal gangbare buitenlandse talen. De vreemdeling heeft evenals strafrechtelijke arrestanten de mogelijkheid om bij het eerste gehoor en in vreemdelingenbewaring contact op te nemen met een advocaat.

Uit gesprekken met opsporingsambtenaren en arrestantenverzorgers blijkt dat de meeste vreemdelingen in het cellencomplex in Leeuwarden worden ingesloten aangezien daar ook de vreemdelingenpolitie van de eenheid Noord-Nederland is gevestigd. In de vreemdelingenopvang in Ter Apel is de instroom momenteel zo hoog dat er geen 'eerste verhoren' meer plaatsvinden. De politie stelt de nationaliteit van een vreemdeling vaak vast aan de hand van de gesproken taal. Indien een vreemdeling niets wil zeggen dan heeft de vreemdelingenpolitie weinig houvast om de identiteit vast te stellen. Wanneer een vreemdeling niet in een van de bedrijfsprocessensystemen voorkomt en er daarnaast geen antwoorden (kunnen)

²⁰ Met betrekking tot het bijwonen van het verhoor door de raadsman is wetgeving in de maak.

worden gegeven op de vragen over de afkomst, familie, et cetera dan kan de vreemdelingenpolitie contact opnemen met de ambassade van het betreffende land en vragen of zij medewerking willen verlenen aan de identificatie van de vreemdeling. Volgens de vreemdelingenwet heeft de vreemdelingenpolitie 6 uur de tijd om de identiteit van een vreemdeling vast te stellen en het recht om de vreemdeling op te houden. De hOVJ heeft de bevoegdheid dit nog met 6 uur te verlengen. Als zeker is dat de identiteit van de vreemdeling na deze termijn nog niet vast te stellen is, dan gaat de vreemdeling in vreemdelingenbewaring (vaak naar Zeist). Na 10 dagen moet de vreemdeling voor de rechter verschijnen. De rechter controleert de rechtmatigheid van de aanhouding en in bewaring stelling. Indien een vreemdeling terecht is staande gehouden dan wordt het de verantwoordelijkheid van de DT&V.

4.7 Informeren thuisfront en overigen

Van de insluiting op een politiebureau mag iemand in principe tenzij het opsporingsbelang zich daartegen verzet het thuisfront in kennis stellen.

Volwassen arrestanten hebben het recht zolang het opsporingsbelang niet in het geding is om naar het thuisfront te bellen. Een arrestantenverzorger benadrukte dat expliciet: 'Een volwassene mag ook naar huis bellen maar daar moet hij zelf wel het initiatief nemen om dit te vragen'. Uit gesprekken met arrestanten en arrestantenverzorgers komt naar voren dat dit recht er formeel wel is maar dat hier niet proactief op wordt geacteerd door de arrestantenverzorgers. Een arrestant moet dit wel weten en er vervolgens zelf expliciet naar vragen. Het is dan nog de vraag of de mogelijkheid om te bellen snel gerealiseerd wordt. Drukke, lage bezetting of andere organisatorische redenen zijn de oorzaak dat een arrestant in voorkomende gevallen vertraagd of helemaal niet mag bellen.

Bij minderjarigen arrestanten worden de ouders of voogd geïnformeerd over de aanhouding en insluiting. Minderjarigen hebben het recht hun ouders te bellen en ook als bezoek te ontvangen. Indien het onderzoek van een arrestant het niet toe laat om zelf contact op te nemen met de ouders dan belt de advocaat naar huis. De advocaat geeft dan aan het thuisfront door op welke basis de cliënt is aangehouden en wat de verdere procedurele stappen zijn. Voor ouders is het ook mogelijk om bij het verhoor aanwezig te zijn.

Bij arrestanten die vastzitten voor het niet betalen van een boete geeft de politie vaak wel de gelegenheid om te bellen zodat de arrestant iemand kan bellen om de openstaande boete te laten betalen.

4.8 Oordeel

De Inspectie VenJ constateert dat er ten aanzien van de werkzaamheden tijdens de insluitingsfase verschillen bestaan tussen de bezochte cellencomplexen. De fouillering en inname van persoonlijke eigendommen verloopt wisselend. Insluitingsfouilleringen worden formeel door arrestantenverzorgers uitgevoerd maar in voorkomende gevallen (onder andere in het cellencomplex Assen) wordt dit ook wel gedaan door opsporingsambtenaren of door arrestantenverzorgers in samenwerking met opsporingsambtenaren. In het cellencomplex Assen wordt de registratie van de werkzaamheden en bijzonderheden voor een belangrijk deel in BVH ingevoerd maar ook voor een deel op handmatige geschreven wijze bijgehouden. Dat laatste brengt risico's met zich mee dat gegevens (bijvoorbeeld medische aspecten) verloren gaan en/of vergeten worden digitaal vast te leggen. De voorgeleidingen in de drie cellencomplexen worden uitgevoerd conform de richtlijnen. Het informeren van arrestanten over hun rechten en plichten gebeurt voor een deel mondeling en voor de overige zaken beschikt iedere cel in de

cellencomplexen over informatiezuilen waar de arrestant in verschillende talen kan lezen wat zijn rechten en plichten (huisregels) zijn. De arrestanten worden niet in alle gevallen proactief op deze mogelijkheden gewezen.

De Inspectie VenJ is positief over de professionele en respectvolle wijze waarop arrestanten worden bejegend tijdens hun insluiting.

Over het algemeen voldoet de toegang tot de advocaat in de eenheid Noord-Nederland. Er doen zich in de praktijk soms problemen voor wanneer een arrestant een 'voorkeursadvocaat' wil laten inschakelen. Deze melding blijft in de praktijk soms liggen omdat het relevante A-nummer (advocatennummer) niet bekend is of vergeten wordt bij de aanvraag in te vullen.

De Inspectie VenJ is kritisch over het informeren van het thuisfront omdat in de praktijk arrestanten -met uitzondering van minderjarigen- slechts op uitdrukkelijk verzoek en eigen initiatief in de gelegenheid worden gesteld hun thuisfront te bellen. De arrestantenverzorgers wijzen de arrestanten niet proactief op dit recht. In de praktijk wordt het thuisfront op de hoogte gesteld via de advocaat of de opsporingsambtenaren wanneer de arrestant met volledige beperkingen vast zit.

Aanbevelingen

- Zorg er voor dat alle werkzaamheden en bijzonderheden ten aanzien van arrestantenzorg (met name in het cellencomplex Assen) digitaal vastgelegd worden.
- Informeer arrestanten proactief bij binnenkomst over de regels, rechten en procedures.
- Wijs arrestanten proactief op de mogelijkheid -nadat toestemming is verkregen van de hOVJ- het thuisfront te informeren.
- Zorg in het geval er een 'voorkeursadvocaat' gebeld moet worden dat dit ook daadwerkelijk, tijdig en goed gebeurt.

5 Verblif

In dit hoofdstuk beschrijft de Inspectie VenJ onderwerpen die in meer algemene zin van toepassing zijn op het verblijf in een politiebureau, een cellencomplex of een andere ophoudlocatie. Het betreft dan zaken als de uitrusting van de verblijfsruimtes, het aldaar gevoerde dagprogramma, de verzorging, de veiligheid en de manier waarop een arrestant wordt bejegend. Deze onderwerpen zijn cruciaal in de beoordeling van de onderzoeksvraag hoe de nationale politie zorg draagt voor het waarborgen van de rechtspositie, de veiligheid en de humane bejegening van onder haar verantwoordelijkheid ingesloten personen. De Inspectie VenJ belicht in dit hoofdstuk ook de toegang tot zorg. De IGZ gaat in hoofdstuk 7 in op de kwaliteit van de medische zorg in de door de IGZ bezochte locaties.

5.1 Bejegening en bijzondere groepen

De bejegening betreft de manier waarop alle betrokkenen gedurende de periode dat de arrestant onder hun verantwoordelijkheid valt met hen omgaan.²¹ De Inspectie VenJ verwacht dat de omgang met arrestanten respectvol en met een zekere mate van begrip voor ieders persoonlijke situatie plaatsvindt.

Bejegening

De Inspectie VenJ heeft geobserveerd dat arrestantenverzorgers en arrestanten op vriendelijke wijze met elkaar omgaan en dat de arrestantenverzorgers de tijd nemen voor de arrestant. De bejegening is naar de mening van de arrestantenverzorgers meestal een wisselwerking. Als het gedrag van de arrestantenverzorger rustig en respectvol is krijgt men dat ook terug. De betrokken medewerkers van de parketpolitie gaven aan dat arrestanten die op zitting komen dezelfde behandeling krijgen; voor iedereen gelden dezelfde huisregels waarbij geen onderscheid wordt gemaakt in civiele of strafrechtelijke zaken. De geïnterviewde piketadvocaat en de CTA bevestigen het beeld van een goede bejegening van arrestanten.

Minderjarigen

Minderjarigen luchten en douchen apart van de meerderjarigen en daarnaast mogen minderjarigen tijdens de periode van insluiting bezoek ontvangen. Bij deze doelgroep gaat de politie overigens zo veel mogelijk actief op zoek naar alternatieven voor vrijheidsbeneming en zet deze ook zo veel mogelijk in door een minderjarige bijvoorbeeld met een dagvaarding naar huis te sturen.

Medische en psychische problemen

Arrestanten die onder invloed zijn van drugs en/of alcohol worden in overleg met de hOvJ in een observatiecel (indien beschikbaar) onder cameratoezicht geplaatst. Bij twijfel en/of bij medicijngebruik wordt altijd een arts ingeschakeld. Voor mensen met psychische problemen zijn in Noord-Nederland afspraken gemaakt met de GGZ. Bij de beoordeling van psychisch in de war zijnde arrestanten raadplegen de arrestantenverzorgers direct een arts. Uit gesprekken met arrestantenverzorgers en opsporingsambtenaren blijkt dat de bejegening van verwarde personen in de praktijk goed verloopt. Echter de arrestantenverzorgers geven aan het niet te begrijpen waarom een verward persoon eerst wordt ingesloten in een politiecel en pas uren daarna eventueel wordt opgenomen bij een GGZ-instelling. Ook de CTA heeft hier aandacht voor en heeft haar zorg hierover aangegeven bij de eenheidsleiding.

²¹ Dat moment vangt aan bij de aanhouding en loopt door totdat iemand overgeplaatst wordt of wordt vrijgelaten.

5.2 Verblifruimte

Wet- en regelgeving stellen eisen aan de verblifruimtes voor arrestanten en aan de minimale voorzieningen die voor hen dienen te worden getroffen. In een ophoudruimte dient een bank te zitten en in een cel een tafel, stoel, bed en een toilet. De ruimtes dienen voorzien te zijn van een communicatie-installatie waarmee te allen tijde contact met de bewaking kan worden verkregen.²² Conform de wettelijke eisen is een cel voorzien van lichtopeningen, die zodanig in de binnen- of buitenmuren zijn aangebracht dat de arrestant de dag- en nachtcyclus kan waarnemen.

De cellen die door de Inspectie VenJ in de drie cellencomplexen zijn bekeken voldoen niet allemaal aan de inrichtingseisen. Niet alle cellen bij de cellencomplexen zijn namelijk voorzien van lichtopeningen waar de arrestant de dag- en nachtcyclus kan waarnemen. Op alle bezochte locaties hangen in de gangen en observatiecellen camera's. Arrestantenverzorgers kunnen via beeldschermen in de meldkamer de gang van zaken in de cellen en de gangen op deze wijze in de gaten houden.

Op de bezochte locaties in Groningen, Drachten, Assen, Heerenveen en de rechtbank waren de cellen schoon en maakten op de Inspectie VenJ een nette indruk. De cellen bij de rechtbank in Groningen waren verouderd en er was op het moment van de schouw sprake van renovatie werkzaamheden.

Cellencomplex Groningen

Het cellencomplex Groningen beschikt over 31 reguliere cellen, 4 ophoudkamers, 3 isoleercellen met camera, 2 claustrofobie cellen en 7 observatiecellen, 1 meermanscel en 3 dagverblijven.²³ Tevens is voorzien in een bezoekerimte voor advocatuur, een artsenkamer en meerdere verhoorkamers. Het complex beschikt ook over een AED-apparaat. De 13 basiseenheden van het district Groningen beschikken samen over 30 ophoudkamers.

Cellencomplex Drachten

Het cellencomplex Drachten beschikt over 18 reguliere cellen, 5 ophoudkamers die allen voorzien zijn van een intercom en cameratoezicht, 1 isoleercel met camera, 1 claustrofobie cel, 1 observatiecel en 1 dagverblijf. Tevens is voorzien in een bezoekerimte voor advocatuur, diverse verhoorkamers en een ruimte voor de arts. Het complex beschikt ook over een AED-apparaat. Dit cellencomplex maakt een schoon en goed georganiseerde indruk. Daarnaast is het mogelijk om van iedere cel een observatiecel te maken door een observatiecamera te plaatsen die vanachter een bovenraam in de cel zicht geeft in de cel.

Naast het cellencomplex in Drachten beschikt het district Friesland over een tweede cellencomplex. Dit laatste cellencomplex gelegen in Leeuwarden is door de Inspectie VenJ niet bezocht. Naast de deze twee cellencomplexen heeft het district 20 basisteams waar in totaal 35 ophoudkamers zijn.

Cellencomplex Assen

Het cellencomplex Assen beschikt over een binnen en buitenring. In de binnenring zijn er in totaal 20 reguliere cellen waarvan 4 cellen voorzien van een camera. Er is in de binnenring ook een artsenkamer aanwezig. In de buitenring zijn 4

²² Voor gedetailleerdere uitwerking zie het toetsingskader.

²³ Deze cijfers zijn gebaseerd op de formele gegevens die de eenheid Noord-Nederland aan de Inspectie VenJ verstrekt heeft. Tijdens de schouwen en interviews bleek dat er feitelijk soms minder cellen beschikbaar zijn. Deze verschillen hebben als oorzaak dat cellen defecten vertonen of een andere bestemming hebben gekregen.

ophoudkamers, enkele verhoorkamers en een bezoekruimte voor advocatuur gesitueerd. Het complex beschikt ook over een AED-apparaat.

Het cellencomplex bestaat uit betonnen units van een cel. In deze cel bevindt zich een melkglas raam. Deze units zijn tegen de buitenmuur geplaatst waarin zich ramen bevinden die het daglicht doorlaten van buiten door het melkglas raam. In de ophoudkamers en de verhoorkamers komt geen direct daglicht binnen. Ondanks dat het cellencomplex slechts drie á vier jaar oud is neemt de Inspectie VenJ wel enkele gebreken waar. Uit de gesprekken met de arrestantenverzorgers komt naar voren dat er bij de bouw van het cellencomplex bezuinigd is op verschillende zaken waaronder de aangeschafte apparatuur. De arrestantenverzorgers geven aan dit met name te ervaren bij de televisies en monitoren die geregeld kapot zijn. Daarnaast is het gebouw heel gehorig waardoor arrestanten zeer gemakkelijk met elkaar contact kunnen maken en bij aanhoudingen voor eenzelfde zaak zelfs de mogelijkheid hebben met elkaar te communiceren. In voorkomende gevallen wordt getracht arrestanten in ver uit elkaar liggende cellen te plaatsen. Het voorstel van de arrestantenbewakers is om mensen uit dezelfde zaak gescheiden over verschillende complexen te plaatsen.

Districtbureaus: Heerenveen en Groningen

Het districts bureau in Heerenveen beschikt over 6 ophoudkamers. Deze zijn allen niet voorzien van daglicht. In de garage heeft men de mogelijkheid een gedeelte van de ruimte door middel van hekwerken af te sluiten -een zogenoemde 'voetbalkooi'- om zodoende grote groepen arrestanten op te vangen en tijdelijk in te sluiten. Uit het gesprek met een opsporingsambtenaar die al vele jaren in Heerenveen werkt blijkt dat van deze mogelijkheid nog geen gebruik is gemaakt.

Het districts bureau in Groningen beschikt over 6 dronkenmanscellen die op het moment van de schouw omgebouwd werden tot ophoudcellen. De Inspectie VenJ observeerde dat de vaste banken qua vorm (met name de gevaarlijke hoogte ervan) in de nieuw in te richten ophoudkamers afweken van de banken die elders in de meeste ophoudkamers zijn gemonteerd. Ook de hOvJ die de Inspectie VenJ tijdens de schouw begeleidde merkte op dat hij niet tevreden was over de wijze hoe de banken opgebouwd werden omdat een recalcitrante arrestant vanaf die hoogte lastiger voor de arrestantenverzorgers te benaderen is. In het gesprek met de aannemer die ter plaatse was werd dit probleem aangekaart en werd afgesproken om de formele inrichtingseisen van deze banken opnieuw te bestuderen en in overleg met de verantwoordelijken binnen de eenheid Noord-Nederland de noodzakelijke aanpassingen desgewenst te gaan doorvoeren. Naast deze 6 nieuwe ophoudcellen beschikt het district nog over 5 extra ophoudcellen. De ophoudcellen zijn niet voorzien van camera's maar wel van een intercominstallatie. Er is op het districts bureau een aparte verhoorkamer die ook door advocaten gebruikt kan worden. De advocaat geeft tijdens het interview aan dat het geen motiverende en vooral verouderde ruimte is omdat er geen sprake is van daglichttoetreding en het interieur zeer kaal is ingericht. De ophoudkamers zijn ook gevestigd in de kelder waardoor er niet in alle ophoudkamers daglicht aanwezig is.

Rechtbank Groningen

Het cellencomplex van de rechtbank Groningen beschikt over 15 ophoudcellen waar maximaal twee personen in kunnen en één grotere ophoudcel waar vijf personen in kunnen. Van één cel is een aparte fouilleringsruimte gemaakt. Er is één cel voorzien van een camera. Deze cel wordt met name ingezet voor verwarde, suïcidale of psychotische personen. Er zijn twee civiele spreekkamers voor minderjarigen. De zittingszalen zijn middels aparte looproutes -afgezonderd van de reguliere looproutes voor bezoekers en werkenden binnen de rechtbank- bereikbaar. De

ophoudkamers zijn sober ingericht voorzien van een bank en intercom. De celdeuren zijn waarneembaar bekrast en beschadigd met tekeningen en teksten. Er is geen daglicht in de ophoudkamers aanwezig.

Het uitgangspunt is dat arrestanten niet lang in de ophoudkamer hoeft te zitten. Na de zitting worden zij naar een PI of cellencomplex teruggebracht. Uit de gesprekken met de arrestantenverzorgers blijkt dat arrestanten echter in de praktijk soms veel langer dan zes uur in een ophoudkamer worden opgesloten. Het openbaar ministerie vraagt het transport van arrestanten aan bij DV&O en DV&O plant vervolgens het transport in. Met DV&O was voorheen de afspraak dat zij pendelbussen inzetten waardoor arrestanten niet langer dan drie uur in de rechtbank in een ophoudcel hoeven te verblijven. Dat is volgens de arrestantenverzorgers nu nog steeds het formele uitgangspunt maar door het opheffen van het transferium van DV&O in Veenhuizen is dit lastiger te realiseren met als resultaat dat arrestanten vaak langer dan de geplande termijn in de ophoudcellen moeten verblijven.

5.3 Verblifsregime en persoonlijke verzorging

In de praktijk ondergaan alle arrestanten in principe eenzelfde verblifsregime. Aan minderjarige arrestanten wordt in het algemeen extra aandacht besteedt en wordt evenals bij meerderjarigen getracht het verblijf in het cellencomplex zo aangenaam mogelijk te maken. De arrestant heeft het recht om tenminste twee keer per etmaal op gezette tijden te luchten. Alle strafrechtelijke arrestanten luchten individueel. De justitiële arrestanten kunnen gezamenlijk worden gelucht waarbij er wel een onderscheid wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen. In de door de Inspectie VenJ onderzochte drie cellencomplexen worden arrestanten door arrestantenverzorgers verschillend bejegend. Dat varieert van een soepel intern regiem waarin arrestanten -wanneer de gelegenheid daartoe is- vaker en langer op een dag mogen luchten tot gevallen waarin dit strikt gereguleerd is en zich beperkt tot één keer per dag.

Voor arrestanten dienen voorzieningen te worden getroffen voor maaltijden en persoonlijke verzorging. Op de meeste locaties met uitzondering van de rechtbank Groningen krijgen de arrestanten drie keer per dag een maaltijd; tweemaal een broodmaaltijd en eenmaal een warme maaltijd. De kantine van het politiecomplex in Drachten regelt het eten. Het eten (diepgevroren maaltijden en boterhammen) is volgens de arrestantenverzorgers van goede kwaliteit vers. Tijdens de schouw hebben de onderzoekers van de Inspectie VenJ een vegetarische en een halal-maaltijd genuttigd en de kwaliteit was goed. In de twee andere cellencomplexen zijn ook voorraden aan warme maaltijden aanwezig. De voorzieningen voor de opwarming van voeding voldoen. De arrestant krijgt meestal een keuze voorgelegd (vegetarisch, halal et cetera). In het cellencomplex in Assen hebben arrestanten weinig of geen keuze in bijvoorbeeld broodmaaltijden. Daarnaast zijn er vaste rondes waarbij thee en koffie wordt geserveerd. De geïnterviewde arrestanten hebben wisselende meningen ten aanzien van de kwaliteit en kwantiteit van de maaltijden die zij krijgen. Één geïnterviewde arrestant gaf aan dat hij de maaltijdporties te klein vond. Indien een arrestant grote honger heeft wordt gekeken of er een extra maaltijd verstrekt kan worden. Dit laatste is afhankelijk van de situatie en of er extra maaltijden zijn opgewarmd.

Arrestanten die overnachten krijgen een lakenpakket en een deken uitgereikt. Een enkele arrestant klaagde over het feit dat het in zijn cel erg koud was. Hij kreeg van de arrestantenverzorger een extra T-shirt maar dat hielp niet volgens hem. Iedere arrestant kan dagelijks douchen. In de drie cellencomplexen hanteert men vaste tijden waarop gedoucht mag worden en hiervan wordt in principe niet afgeweken. Tijdens het douchen krijgt de arrestant een schone handdoek, zeep en eventueel shampoo uitgereikt. Scheren is in het complex Assen niet mogelijk. In Drachten en

Groningen is het scheren onder toezicht van de arrestantenverzorger wel toegestaan. Van alle handelingen tijdens het verblijf wordt in Drachten en Groningen melding gemaakt in BVH. In Assen gebeurt dat in een Excel-document.

De arrestanten krijgen de gelegenheid om te roken. De cellencomplexen beschikken over een eigen voorraad sigaretten. Uit deze voorraad krijgen de arrestanten een sigaret om op de luchtplaats te kunnen roken. Tijdens het luchten mogen er één of twee sigaretten worden gerookt. De arrestantenverzorger zorgt voor vuur.

Op alle bezochte locaties is voor arrestanten lectuur aanwezig. Verschillende arrestanten geven in het interview aan dat zij op verzoek lectuur verstrekt hebben gekregen. De informatie hierover wordt niet bij alle insluitingen door de arrestantenverzorgers actief gemeld; arrestanten moeten er expliciet om vragen.

Er wordt binnen de eenheid Noord-Nederland ook gewerkt aan het harmoniseren van de werkwijzen in de verschillende cellencomplexen. Ook het beleid ten aanzien van het wel/niet mogen scheren moet nog geharmoniseerd worden aldus enkele respondenten. Het afschaffen van scheren zou volgens de arrestantenverzorgers niet erg zijn gezien het veel tijd vergt en daarmee drukt op de capaciteit. Anderzijds is men van mening dat als bijvoorbeeld een arrestant naar de rechtbank moet hij wel in de gelegenheid gesteld moet worden om verzorgd de rechtbank te betreden.

5.4 Controle – veiligheid – geweldsmiddelen

Tijdens de insluiting heeft de politie zorg te dragen voor de veiligheid van de arrestanten. Zo moet voorkomen worden dat zich ernstige calamiteiten zoals brand of suïcides kunnen voordoen. Daarnaast dient de persoonlijke veiligheid van de arrestant vanuit het perspectief van zorg adequaat aandacht te krijgen.

De cellencomplexen in Noord-Nederland beschikken over een bedrijfsnoodplan en ontruimingsplan in geval van calamiteiten. Er wordt met regelmaat geoefend. De arrestanten worden niet bij de oefening betrokken. Op de locaties weet het personeel hoe te handelen bij brand. Jaarlijks wordt met name een dagdeel aan de Bedrijfshulpverlening (BHV) besteed. Zowel bij de rechtbank in Groningen als de in locaties Drachten, Groningen en Assen worden jaarlijks ontruimingsoefeningen gehouden.

In Drachten wordt twee keer per jaar een grote ontruimingsoefening en eens in de twee maanden een kleine ontruimingsoefening georganiseerd. De zittende arrestanten gaan bij beide ontruimingsoefeningen niet uit hun cel. De complexen kunnen worden los gekoppeld (het zijn compartimenten) zodat alle arrestanten in één vleugel zitten en er in de andere vleugel kan worden geoefend. Wanneer er brand is kan er binnen de compartimenten overdruk worden gecreëerd zodat de brand zich niet verder kan verspreiden. De arrestanten kunnen dan naar de luchtruimte worden gebracht en die kan via twee zijden worden betreden.

In de drie cellencomplexen zijn de ophoudkamers en cellen voorzien van een intercomknop. Volgens de instructies zou de arrestant die in een politiecel geplaatst wordt een uitleg krijgen over de informatiezuil waarbij ook de intercomknop wordt gecontroleerd. Uit gesprekken met arrestanten blijkt echter dat deze formele uitleg niet of in summiere vorm wordt gegeven.

De Inspectie VenJ heeft per locatie geconstateerd dat de intercoms werkten en ook snel beantwoord werden. Zowel overdag als 's nachts voeren de arrestantenverzorgers op wisselende tijden controlerondes uit. In situaties waar een arts een wekadvis heeft gegeven wordt de controle opgevoerd en bijgehouden in het BVH. Ook zijn op alle locaties wapenkluisen aanwezig zodat

opsporingsambtenaren hun wapens kunnen afleggen alvorens zij de cellengangen betreden.

Geweldsmiddelen mogen toegepast worden maar het komt zelden voor dat deze worden gebruikt. Indien er geen alternatief meer is past het personeel technieken toe die via training zijn aangeleerd, vaak zo kort en beperkt mogelijk. Een van de arrestantenverzorgers geeft aan dat in de acht jaar dat hij als arrestantenverzorger werkzaam is er slechts twee keer een wapenstok gebruikt is en één keer pepperspray. De arrestantenverzorger geeft wel aan blij te zijn dat de mogelijkheden er zijn om zich te verweren wanneer andere mogelijkheden geen effect sorteren. Het cellencomplex in Drachten beschikt over spuugschermen die de arrestantenverzorgers zelf op doen.

Uit gesprekken met arrestantenverzorgers blijkt dat ondanks alle veiligheidsmaatregelen die in de cellencomplexen worden toegepast het in de praktijk toch nog regelmatig voorkomt dat arrestanten proberen zichzelf iets aan te doen of gewelddadig zijn. Een voorbeeld hiervan schets een arrestantenverzorger die een arrestant heeft gehad die met het aan hem verstrekte papieren laken toch in staat bleek te zijn hiervan een soort touw te draaien waarmee hij zichzelf probeerde te wurgen. Naar aanleiding van de laatste poging tot suicide is er actie ondernomen door iedere arrestantenverzorger te voorzien van een meshaak om snel de strop door te halen. Een ander voorbeeld betreft een arrestant die zo agressief was dat hij de hele informatiezuil in zijn cel van de celmuur wist lost te trekken. Op dat moment heeft het cellencomplex contact opgenomen met het arrestatieteam om de betreffende arrestant te kalmeren en veilig op te sluiten in een observatiecel.

5.5 Contact buitenwereld

Zoals eerder beschreven in paragraaf 4.7 geven arrestantenverzorgers niet proactief aan dat de arrestanten contact met thuis kunnen maken. Ten aanzien van ingesloten volwassenen geven arrestantenverzorgers aan dat de recherche en de hOVJ bepaalt of de arrestant mag bellen of bezoek mag ontvangen. Als arrestanten het vragen -en het is toegestaan- dan kan contact gemaakt worden door de arrestantenverzorgers. Advocaten en reclasseringsambtenaren mogen te allen tijde met hun cliënt spreken. Alle bezoeken aan een arrestant worden in BVH geregistreerd. Uit de gesprekken blijkt dat de arrestantenverzorgers van DV&O ervoor waken dat de vervolglocatie -waar een arrestant naar toe wordt gebracht- wordt niet meegedeeld aan het thuisfront. Dit vergroot namelijk de risico's voor het transport naar de vervolglocatie.

Arrestanten met alle beperkingen mogen op last van de hOVJ geen contact hebben met de buitenwereld en medearrestanten. Zij mogen slechts met hun raadsman spreken. Het inschakelen van een raadsman gaat op de diverse locaties via de Salduz procedure. Binnen twee uur dient de piketadvocaat zich te melden ter consultatie. Dat lukt in de meeste gevallen ook. De afgesloten bezoekeruimtes voor de advocatuur in Groningen, Drachten en Assen zijn zodanig ingericht dat de advocaat met zijn cliënt in alle rust en individueel kan spreken. In Groningen zijn er twee ruimtes waar de advocaat met zijn cliënt kan spreken. Eén van deze ruimtes is voorzien van een scheidingswand. Uit het gesprek met een advocaat blijkt dat de voorkeur uitgaat naar het zoveel mogelijk gebruik maken van een open setting omdat dit de vertrouwensband met de cliënt bevordert. Vanuit veiligheidsoogpunt is het volgens hem wel prettig dat het mogelijk is om indien de situatie het nodig acht gebruik te kunnen maken van de ruimte met scheidingswand. Als beide spreekkamers vol zijn dan wordt er uitgeweken naar de verhoorkamers.

5.6 Toegang tot zorg

De politie wordt geacht zorg te dragen voor de noodzakelijke medische zorg aan arrestanten. Dat betekent in de praktijk dat de toegang tot de medische zorg georganiseerd moet zijn. De eenheid Noord-Nederland heeft nog geen overkoepelend convenant afgesloten met alle betrokken GGD en GGZ instellingen in de voormalige politiekorpsen Groningen, Friesland en Drenthe. Er zijn wel voor de afzonderlijke korpsen op dit moment nog steeds van kracht zijnde convenanten tussen de politie en deze zorginstellingen.²⁴ Arrestanten kunnen ook hun eigen arts om medische zorg vragen.

Medicijnen (behalve de anticonceptie en paracetamol) worden alleen verstrekt op voorschrift van arts of psychiater. Van verstrekking wordt een registratie bijgehouden. Geïntoxiceerden hebben het recht op zo spoedig mogelijke medische behandeling. Voor verwarde personen in crisis heeft de politie speciale afspraken met de GGZ.²⁵

Waarschuwen arts

Een goede zorg begint bij de arrestantenverzorger die een inschatting van de arrestant moet maken bij de intake en het verblijf in het cellencomplex. Desgewenst schakelt de arrestantenverzorger en/of hOVJ een arts in. Telefonisch bespreken de arrestantenverzorgers met de arts wel vaak de urgentie. De artsen en de arrestantenverzorgers zijn in algemene zin bekend met elkaar en in enkele gevallen handelen zij bepaalde meldingen telefonisch af.

De arts wordt actief geïnformeerd als een minderjarige met gedragscomplicaties in verzekering wordt gesteld en/of de nacht in een politiecel moet doorbrengen. Deze afspraak is conform het landelijk reglement arrestantenzorg.²⁶

Het waarschuwen van een arts wordt op alle bezochte locaties altijd gedaan wanneer een arrestant bij zijn insluiting aangeeft dat hij medicijnen gebruikt en/of een arts wil spreken. Er wordt niets verstrekt zonder dat er een arts is langs geweest of telefonische goedkeuring heeft verleend.

Als een arrestant een arts nodig heeft dan wordt er in principe direct met een arts contact opgenomen en wordt hiervan een registratie gemaakt. Hoe snel dan een arts daadwerkelijk in het cellencomplex aanwezig kan zijn hangt af van zijn/haar werkagenda. Uit de gesprekken met arrestantenverzorgers en de CTA blijkt dat een dergelijk bezoek in de meeste gevallen binnen redelijk korte tijd wordt gerealiseerd²⁷. In één enkel geval heeft de Inspectie VenJ tijdens haar schouw in het cellencomplex in Assen geconstateerd dat een dergelijke bezoek pas enkele uren na de telefonische melding aan de betreffende arts heeft plaatsgevonden. Dit betrof een gewonde vrouwelijke arrestant die om een arts en pijnstillers had gevraagd bij haar insluiting in de ochtend. Dit omdat zij de voorafgaande dag een ernstig ongeluk met haar scooter had gehad waarbij zij een scheur in haar scheenbeen, een ontwrichte knie en een lichte hersenschudding (waarvoor ze van het ziekenhuis een wekadvis had meegekregen) had opgelopen. Ongeveer vijf uur na haar insluiting heeft de vrouw een arts gesproken. Zij kreeg tegen de avond (drie uur na het

²⁴ Voor Drenthe betreft dit: het 'Convenant Politie Noord Nederland District Drenthe en de GGZ Drenthe'; Voor Friesland betreft het document opgesteld tussen de politie (Chef van Dienst) en de GGZ in Friesland uit 2012; Voor Groningen betreft dit: het 'Convenant politie – Lentis, UCP, GGD, Ambulancezorg Groningen' 2013.

²⁵ Voor een uitvoerige beschrijving van de toegang tot de zorg wordt verwezen naar hoofdstuk 7 van de IGZ. In deze paragraaf wordt samenvattend de toegang tot de zorg beschreven.

²⁶ Landelijk reglement arrestantenzorg 2014 nationale politie.

²⁷ Afhankelijk van de ernst van het verzoek kan deze reactietijd binnen een uur zijn, maar dit kan soms ook meerdere uren zijn.

gesprek met de arts) haar pijnmedicatie²⁸. De Inspectie VenJ constateert dat er geruime tijd ligt tussen de insluiting en het eerst verstrekt krijgen van pijnmedicatie.

Verwarde personen

Uit gesprekken met arrestantenverzorgers en leidinggevenden van de politie blijkt dat de arrestantenzorg in Noord-Nederland de laatste tijd steeds vaker 'verwarde personen' binnen krijgt die vaak niet voor een strafrechtelijk vergrijp van hun vrijheid zijn beroofd. Arrestantenverzorgers geven tijdens de gesprekken aan dat zij daar niet goed op ingericht en opgeleid zijn.

Ook de afhoudende opstelling van de zorginstelling Lentis om verwarde personen direct op te nemen wordt als een groot probleem ervaren. De toestroom van verwarde persoon zorgt voor extra druk op de beschikbare capaciteit. De arrestantenverzorgers in Groningen geven aan dat het insluiten van verwarde personen volgens hen vaak niet juist is. Vaak zijn de verwarde personen bekend bij Lentis maar is Lentis van mening dat de verwarde personen opnieuw moeten worden beoordeeld en dat het gedrag vaak gerelateerd is aan het gebruik van bepaalde middelen. De Inspectie VenJ heeft soortgelijke signalen vernomen in de andere twee onderzochte cellencomplexen. Uit de gesprekken met arrestantenverzorgers en hun leidinggevenden in Groningen blijkt dat men het liefst ziet dat een verwarde persoon rechtstreeks naar een GGZ instelling wordt gebracht.

Medicijnverstrekking

De drie cellencomplexen beschikken allen over een artsenkamer waarin een afgesloten kast staat waar de arts zijn/haar eigen kleine voorraad aan meest voorkomende medicatie heeft zoals slaaptabletten en pijnstillers. Buiten de arts -en daarnaast in het cellencomplex in Groningen ook de apotheker- heeft niemand toegang tot deze 'medicijnkast'.

Uit gesprekken met arrestantenverzorgers en de CTA blijkt dat de medicijnverstrekking in de verschillende cellencomplexen verschillend wordt uitgevoerd. In het cellencomplex in Assen wordt de medicatie via de GGD arts per arrestant in plastic zakjes verstrekt zodat de arrestantenverzorger dit niet zelf hoeft samen te stellen. In cellencomplexen in Groningen en Drachten wordt de medicatie per arrestant samengesteld en verstrekt door de arrestantenverzorgers. In Groningen wordt tijdens iedere dienst één arrestantenverzorger verantwoordelijk gemaakt voor de verstrekking van de medicatie aan de arrestanten. Uit de gesprekken met arrestantenverzorgers en de CTA blijkt dat zij instructies gekregen hebben van de GGD hoe zij de medicatie moeten verstrekken maar een specifieke opleiding hebben ze hiervoor niet genoten.

5.7

Beklag

Arrestanten kunnen een klacht indienen over de inrichting, zorg en bejegening conform de klachtenprocedure. Individuele klachten over het politietoetreden worden ingediend bij de Commissie voor de Politieklachten.

Per eenheid is er ook een CTA ingesteld voor het maatschappelijk toezicht op arrestantenzorg. De CTA inspecteert de arrestantenverblijven aan de hand van een inspectiechecklijst. De bezoeken door de CTA zijn onaangekondigd. De gesignaleerde bevindingen en knelpunten worden met de eenheidsleiding gedeeld. Uit gesprek met de CTA bleek dat het niet gebruikelijk is dat klachten over de arrestantenzorg worden doorgegeven. Uit het gesprek met de CTA van de eenheid

²⁸ Blijkens navraag bij de eenheid zijn de bekende tijden aan de Inspectie VenJ doorgegeven en tevens is aangegeven dat uit de registratie niet was te herleiden op welk tijdstip de arts precies gewaarschuwd is en in het cellencomplex aanwezig was.

Noord-Nederland blijkt dat zij geen zicht heeft op de klachtenprocedure en of arrestanten de mogelijkheid geboden krijgen of zelf moeten ondervinden. De CTA vraagt wel aan de arrestant of hij/zij klachten heeft en wat deze klachten inhouden.

Uit gesprekken met arrestantenverzorgers blijkt dat zij arrestanten niet proactief wijzen op de mogelijkheid een klacht in te dienen. Het is mogelijk schriftelijk beklag in te dienen of bij de advocaat te klagen. De arrestantenverzorgers geven aan dat er op het internet te vinden is hoe een klacht ingediend moet worden: 'Dit wordt alleen meegedeeld als een arrestant er naar vraagt. De binnengekomen klachten komen rechtstreeks bij de hOVJ' aldus een arrestantenverzorger.

In 2014 zijn er tot eind november in eenheid Noord-Nederland in totaal 8 klachten bij de politie ingediend door arrestanten. De klachten variëren qua inhoud van het niet informeren van familie, ontkleden ten behoeve van onderzoek aan het lichaam tot het onthouden van medische zorg. De Inspectie VenJ heeft geen informatie gekregen hoe deze klachten verder zijn afgehandeld.

5.8 Oordeel

De Inspectie VenJ is overwegend positief over de bejegening van arrestanten - waaronder ook de bijzondere groepen zoals minderjarigen, vreemdelingen en verwarde personen- tijdens hun verblijf in de cellencomplexen. De bejegening van arrestanten gebeurt over het algemeen op een respectvolle manier. Het verblijfsregime en de persoonlijke verzorging in de cellencomplexen beoordeelt de Inspectie VenJ in algemene zin als goed. De cellencomplexen zien er schoon en goed georganiseerd uit. Niet alle cellen voldoen echter aan de formele eisen omdat het onderscheid tussen dag- en nachtlicht niet in alle cellen kan worden gemaakt. Er wordt rekening gehouden met de levensbeschouwing en godsdienst van de arrestanten voor wat betreft de maaltijdverstrekking. De veiligheid in de cellencomplexen lijkt op orde te zijn. Op de gangen hangen camera's en observatiecellen zijn eveneens voorzien van camera's. Er worden periodiek oefeningen gehouden. De medewerkers zijn BHV gecertificeerd en er hangen ontruimingsplannen op de gangen. De werkwijzen en organisatie binnen de verschillende cellencomplexen verschillen onderling wel van elkaar. De eenheid Noord-Nederland is doende deze verschillen binnen de hele eenheid te harmoniseren.

De toegang tot de medische zorg is binnen de eenheid Noord-Nederland nog niet vastgelegd in een overkoepelend convenant. Er zijn wel voor de afzonderlijke oude korpsen op dit moment nog steeds van kracht zijnde convenanten tussen de politie en deze zorginstellingen. Artsen worden gebeld indien dit noodzakelijk en voorgeschreven is. In een enkele casus constateert de Inspectie VenJ dat tussen het moment van insluiting van de betreffende arrestant en de komst van een arts meerdere uren lagen voordat de arts pijnmedicatie aan de betreffende arrestant kon verstrekken. Arrestanten krijgen hun benodigde medicijnen door arrestantenverzorgers uitgedeeld. De Inspectie VenJ signaleert dat de arrestantenverzorgers niet specifiek opgeleid zijn voor het verstrekken van deze medicatie (zie ook hoofdstuk 7). Het beklag voldoet niet omdat het klachtensysteem niet eenduidig is georganiseerd. Arrestanten worden onvoldoende en niet pro actief hierover geïnformeerd. De CTA wordt niet op de hoogte gehouden over klachten die binnenkomen over de arrestantenzorg.

Aanbevelingen

- Zorg voor een toegankelijk en transparant klachtenregistratie systeem arrestantenzorg.

6 Einde insluiting / overdracht

Bij de invrijheidstelling van een persoon geeft de politie de persoonlijke eigendommen die in bewaring waren genomen terug. Indien de persoon zichzelf niet kan verplaatsen organiseert de politie begeleiding en vervoer. Indien de arrestant naar een ander politiebureau of (justitiële of zorg-) inrichting gaat dient de politie een rapportage met bijzonderheden over de arrestant over te dragen. Ook dient de politie de vervoersdienst actief te informeren. Deze rapportage bevat naast persoonlijke gegevens –naam en leeftijd- ook informatie over de eventuele aanwezigheid van verslavingsproblematiek, psychiatrische problematiek, suicide- en vluchtgevaar en overige bijzonderheden met betrekking tot het verblijf en het gedrag van de arrestant.

6.1 Einde insluiting

Wanneer een arrestant het cellencomplex verlaat kan deze of in vrijheid worden gesteld of worden overgedragen ter insluiting op een andere locatie. In beide gevallen zal aan de arrestant zijn persoonlijke bezittingen worden afgegeven of overgedragen aan het personeel van DV&O.

Op de bezochte locaties worden bij vrijlating van arrestanten de persoonlijke bezittingen in het bijzijn van betrokkene gecontroleerd en meegegeven in een plastic fouilleringszak. De arrestant tekent voor deze ontvangst. In twee van de drie cellencomplexen heeft de Inspectie VenJ uitsluitingen kunnen waarnemen. Bij uitsluitingen kregen de betreffende arrestanten hun bezittingen terug nadat de inhoud van de plastic fouilleringszak samen met de arrestant was gecontroleerd. Beiden tekenden voor de overdracht. Bij overdracht naar een andere locatie werd deze fouilleringszak overgedragen aan de medewerkers – van bijvoorbeeld DV&O- die de arrestant zouden overbrengen naar een andere locatie.

Wanneer volwassen arrestanten in vrijheid worden gesteld hangt het van de locatie van het cellencomplex af of deze op eigen gelegenheid het complex verlaten of dat er voor vervoer wordt gezorgd. Het cellencomplex in Groningen is gevestigd op een buiten de stad gelegen industrieterrein. Arrestanten die in de avond- of nachtelijke uren in vrijheid worden gesteld krijgen dan de gelegenheid om zelf vervoer te regelen door vanuit het cellencomplex te bellen met een bekende of vervoersmaatschappij. Als dat laatste niet mogelijk is wordt in voorkomende gevallen de arrestanten alsnog weggebracht door een dienstauto van de politie (BPZ).

Als het minderjarigen betreft dan worden altijd de ouders/voogd of een andere instantie gewaarschuwd over het moment van vrijlating. Als ze niet opgehaald kunnen worden dan wordt er door de BPZ voor transport naar huis gezorgd. Dat laatste gebeurt ook met volwassenen die gewond zijn, vrouwen die tijdens de nachtelijke uren in vrijheid worden gesteld of mindervalide personen die niet in staat zijn op eigen gelegenheid het complex te verlaten.

6.2 Overdracht

Bij overplaatsing van een arrestant naar een ander politiebureau, huis van bewaring, penitentiaire instelling of andere organisatie hoort de overdracht op een correctie wijze te geschieden en moet de informatie ten aanzien van de arrestant ook worden overgedragen.

De overdracht van een arrestant aan DV&O gebeurt in alle cellencomplexen op een gelijke wijze. Als DV&O aanwezig is dan worden de ingenomen bezittingen van de arrestant -zoals eerder aangegeven- in het bijzijn van de arrestant overgeleverd aan de DV&O. Daar wordt ook door zowel de arrestant als de arrestantenverzorger voor getekend. De spullen worden overgedragen aan DV&O en in een daarvoor bestemde zak van DV&O gevoegd. De eigen medicatie of de voorgeschreven medicatie van de GGZ gaat mee met de DV&O naar het huis van bewaring of de PI. In het laatste geval is er ook contact tussen de penitentiaire instelling en de politie om informatie over de arrestant uit te wisselen om zodoende te voorkomen dat er dubbel medicatie wordt geregeld. De medicatie die niet mee wordt gegeven wordt in een afgesloten brievenbus gelegd. De brievenbus is alleen te openen door de arts.

Er vinden geen overnachtingen plaats bij de rechtbank. Dat betekent dat de arrestantenverzorger aan het eind van de dag inventariseren wie er nog ingesloten zijn. Na 17.00 uur draagt de arrestantenzorg de arrestanten die nog niet zijn opgehaald door DV&O over aan een cellencomplex in de directe nabijheid van de rechtbank zodat ze daar eventueel kunnen verblijven/overnachten tot ze worden opgehaald om naar de Rechtbank te gaan of terug naar de PI.

Uit de gesprekken met arrestantenverzorger en de CTA blijkt dat de insluiting, uitsluiting en/of overdracht gemuteerd wordt in BVH. Daarin wordt een arrestantenblad gevuld en dat is inzichtelijk op het cellencomplex. Alle informatie betreffende de arrestant wordt door de BPZ en de arrestantenverzorger in BVH gemuteerd. De arts zet de medische gegevens in het systeem van de GGD. De medische dienst van de PI belt vervolgens naar het cellencomplex en vraagt naar de bijzonderheden. Het is voor het cellencomplex niet of beperkt mogelijk om contact op te nemen met de PI of huis van bewaring (HvB) waar de arrestant naar toe wordt gebracht. De arrestantenverzorger geven aan dat het voor hen soms onbekend is waar een arrestant naar toe wordt gebracht. Het komt namelijk voor dat een bepaalde PI of HvB toch vol is en dat onderweg een andere bestemming wordt bepaald. Mochten er bijzonderheden zijn dan wordt dit telefonisch overgedragen. Als er sprake is van medicatie dan worden de gegevens naar de PI gefaxt. De arrestantenverzorger ervaart dit door de korte lijnen als een goede werkwijze. De arrestantenverzorger vragen aan de betreffende arrestant geen toestemming om hun medische informatie door te sturen naar een huis van bewaring of PI.

De CTA heeft geconstateerd dat het arrestantenblad niet altijd wordt ingevuld maar geeft aan dat er wel verbeteringen zichtbaar zijn ten opzichte van voorheen. De CTA heeft geconstateerd dat er veel verschillen in de diverse systemen zitten waardoor de overdracht niet makkelijk schriftelijk kan worden overgebracht. Dat geldt met name bij de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en de cellencomplexen.

6.3 Oordeel

Het einde van de insluiting van arrestanten is in de eenheid Noord-Nederland in overwegende mate op orde. Bij de overdracht van arrestanten naar zowel de rechtbank als de penitentiaire inrichting wordt door de politie met name mondeling maar ook soms schriftelijk informatie overgedragen. Dit betreft ook medische informatie van betrokkene. Deze informatie wordt ook vastgelegd in BVH. In

sommige gevallen is het bij de arrestantenzorg niet bekend naar welk HvB of PI de arrestant wordt overgebracht. In deze gevallen kan de informatieoverdracht betreffende de arrestant negatief worden beïnvloed. Er wordt door de arrestantenverzorgers geen toestemming aan de arrestant gevraagd om zijn/haar medische gegevens te mogen overdragen aan een HvB of PI. De Inspectie VenJ signaleert dat dit laatste risico's met zich meebrengt.

Aanbevelingen

- Zorg voor een zorgvuldige overdracht van (medische) informatie van een cellencomplex naar een HvB of PI.

7 Kwaliteit medische zorg (IGZ)

Aangehouden personen die worden ingesloten verkeren als gevolg van de vrijheidsbeneming in een kwetsbare en mogelijk angstopwekkende situatie. Ingeslotenen zijn onzeker over hun positie en verblijven doorgaans kort in het complex vaak zonder te weten waar men later naar toe wordt gestuurd. Zij zijn voor al hun behoeften afhankelijk van anderen. Deze kwetsbare en afhankelijke positie verplicht de overheid om de toegankelijkheid, de kwaliteit en veiligheid van de zorg te waarborgen.

De forensisch artsen en in enkele gevallen ook verpleegkundigen opereren op het snijvlak van het medische en juridische domein en vervullen in deze zeer specifieke setting bijzondere zorgtaken. De zorgrelatie is hier wezenlijk anders dan die in een niet justitiële setting waar de vaste huisarts de ziektegeschiedenis kent en veelal een vertrouwensband heeft met de patiënt. Bijzonder aandachtspunt is dat veel ingeslotenen psychische en/of verslavingsproblematiek hebben.

De bevindingen en het oordeel in dit hoofdstuk zijn uitsluitend gebaseerd op een bezoek aan het cellencomplex Hooghoudt van de politie te Groningen. Ten behoeve van dit deel van het rapport is gesproken met vier ingeslotenen, twee arrestantenverzorgers en de waarnemend coördinerend forensisch geneeskundige die werkzaam is bij de GGD Groningen (hierna te noemen 'de arts'). De medische dossiers van de vier ingeslotenen zijn met hun toestemming ingezien. Daarnaast is een aantal documenten bekeken. Ter afsluiting van het bezoek werd samen met de vertegenwoordigers van de Inspectie VenJ gesproken met de hoofden arrestantenzorg eenheid Noord-Nederland.

Momenteel loopt in alle tien politieregio's -dus ook in Noord-Nederland- een aanbestedingsprocedure voor medische arrestantenzorg en forensisch medisch onderzoek. Het gaat om een raamovereenkomst voor twee jaar met de mogelijkheid om deze tweemaal met een jaar te verlengen. De beoogde datum van inwerkingtreden is 1 januari 2015.

7.1 Toegang tot en beschikbaarheid medische zorg

Medische zorg -zowel somatisch als psychiatrisch- moet 24 uur per dag zeven dagen per week beschikbaar zijn voor ingeslotenen. Correcte en tijdige signalering en inschatting door arrestantenverzorgers zijn van cruciale betekenis voor de toegankelijkheid van de zorg. Voor arrestantenverzorgers moet dan ook duidelijk zijn op basis van welke signalen zij een arts of andere hulpverlening moeten inschakelen.

Beschikbaarheid van somatische zorg

In het Hooghoudt cellencomplex van de politie te Groningen is medische zorg 24 uur per dag zeven dagen per week beschikbaar. Dit is geregeld met een contract tussen de politieregio Noord-Nederland en de GGD Groningen. Circa 9 forensische artsen plus één huisarts die de opleiding nog moet volgen doen dagdiensten, avonddiensten en nacht- en weekenddiensten. De politie kan hen gemakkelijk bereiken. Dit gebeurt via de meldkamer van de GGD die hen per semafoon oproept. Men streeft ernaar om binnen 30 minuten ter plaatse te zijn. Er is altijd een achterwacht beschikbaar opdat opschalen mogelijk is. De geïnterviewde arrestantenverzorgers en ingeslotenen bevestigden dat de GGD-artsen snel ter plekke zijn vaak zelfs binnen een kwartier. Daarnaast verzorgen de artsen dagelijks een spreekuur voor ingeslotenen waarvoor een daartoe ingerichte spreekkamer beschikbaar is.

Volgens de arts is een consult bij een patiënt primair gericht op de klachten en signalen waarvoor het consult werd geïndiceerd en wordt geen systematische volledige inventarisatie gemaakt van alle gezondheidsaspecten en risicofactoren. Op indicatie wordt verder onderzoek gedaan; dit gebeurt altijd indien sprake is van dronkenschap of verslavingsproblematiek. Er wordt standaard naar medicatiegebruik gevraagd. Indien daarvoor aanleiding is wordt doorgevraagd naar lopende behandelingen.

De gesproken arts heeft een persoonlijke checklist op zak om zeker te stellen dat hij niets vergeet maar hij weet niet hoe zijn collega's werken. Voor specifieke situaties zijn richtlijnen voorhanden.

Naar de waarneming van de IGZ is het behandelbeleid vooral medicamenteus; ook de instructies voor de arrestantenverzorgers zijn hoofdzakelijk hierop gericht.

Beschikbaarheid psychiatrische zorg

Ten behoeve van psychiatrische zorg is er sinds juni 2013 een specifiek convenant inzake samenwerking bij opvang, begeleiding en behandeling van mensen met psychische en/of verslavingsproblematiek die overtredingen begaan, overlast geven of hulpverlening nodig blijken te hebben. Dit is een uitwerking voor Groningen van het landelijk convenant tussen politie en GGZ Nederland. Convenantpartners zijn de politie (district Groningen), Lentis, het Universitair Centrum Psychiatrie, de GGD Groningen en de Ambulancezorg Groningen. De Verslavingszorg Noord-Nederland (VNN) is ook vaak als zorgaanbieder en voorschrijver -net als de regionale GGZ- betrokken bij ingesloten met verslavingsproblematiek maar ontbreekt als convenantpartner. Ook het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP)²⁹ is niet betrokken als convenantpartner.

Het doel van het convenant is om verwarde of psychisch kwetsbare personen adequate zorg te bieden en niet of in elk geval zo kort mogelijk in het cellencomplex te laten verblijven. Bij dit regionale convenant zijn onder meer afspraken gemaakt over de inzet van de 24-uurs crisisdienst van de GGZ. Uitgangspunten hierbij zijn dat -indien de verwarde persoon zich in de openbare ruimte bevindt- de hOvJ binnen een half uur contact opneemt met de crisisdienst van Lentis/UCP of met de GGD (forensisch arts of OGGZ-medewerker) en dat de crisisdienst van Lentis/UCP binnen ten hoogste twee uur na het eerste (telefonische) contact een medewerker ter plaatse heeft. In het geval van tijdelijke vrijheidsbeneming van verwarde personen neemt de hOvJ van de politie persoonlijk contact op met de forensisch arts van de GGD om te bespreken naar welke locatie de verwarde persoon wordt gebracht. Bij evidente psychiatrische problematiek kan de hOvJ de GGZ crisisdienst ook rechtstreeks inschakelen -dus zonder eerst de GGD-arts in te schakelen-. De GGD-arts kan een beoordeling zelf uitvoeren of dit vragen aan de GGZ-crisisdienst. De uitvoering van het convenant verloopt niet altijd zoals bedoeld. Er is sinds het sluiten van het convenant wel meer overleg -zoals driemaandelijks operationele casuïstiekbesprekingen- maar zowel arts, hoofd arrestantenzorg (chef cluster) en arrestantenverzorgers geven aan dat zij in de praktijk geen duidelijke effecten waarnemen. Zij zien geen afname van het aantal verwarde ingesloten en evenmin van de duur van hun verblijf in cel/ophoudkamers. Agenten op straat hebben als primaire reactie om verwarde mensen naar het cellencomplex te brengen. Door de hOvJ wordt -in geval van GGZ-cliënten die in zorg zijn- nog te weinig direct contact opgenomen met de GGZ. Deze kiest volgens de GGD-arts vaak voor beoordeling op het cellencomplex -in het kader van de-escalatie- ook al heeft deze de positie en de mogelijkheid om direct -vanaf de straat- een beroep te doen op de regionale GGZ.

²⁹ In de notitie wordt wel aangegeven wanneer er een beroep op het NIFP wordt gedaan.

Ook de GGZ reageert terughoudend om deze verwarde personen op eigen terrein te ontvangen dan wel in de faciliteiten van de doktersdienst buiten kantooruren. Zij vragen de politie de mensen eerst in te sluiten in een 'ophoud-kamer' en komen dan later hun consult doen. Dit gebeurt ook als de verwarde persoon reeds bekend is bij de GGZ. Het beeld bestaat dat gepercipieerde veiligheid een belangrijke reden is dat GGZ-instellingen verwarde personen eerst door de politie willen laten meenemen en ze pas willen zien na beoordeling door de GGD-arts. In 2014 zijn tot oktober 220 mensen met acute psychiatrische problematiek ingesloten, naar zeggen van het hoofd arrestantenzorg.

Het kan vervolgens wel vijf tot zes uur duren voordat de verwarde patiënt weer is uitgeplaatst vanuit het cellencomplex. Mogelijke redenen -die hiervoor worden gegeven- zijn dat de GGZ regio groot is, de aanrijtijden lang zijn, de personele bezetting van de GGZ laag is en dat er in de regio -binnen GGZ-locaties- geen geschikte opvanglocatie is voor verwarde personen die niet zijn aangehouden. De arts zou het beter achten om deze verwarde patiënten op één plaats direct onder toezicht van de GGZ te brengen. Naar de mening van de arts geeft de GGZ voorts te weinig terugkoppeling over de uitgevoerde interventies terwijl dit wel is afgesproken.

Het convenant wordt in januari 2015 geëvalueerd door de deelnemende instellingen. Dit is later dan oorspronkelijk gepland (najaar 2014) vanwege agendaproblemen. De GGZ crisisdienst doet ook de diensten voor Verslavingszorg Noord-Nederland (VNN) die zelf geen diensten draait. Het werd voorheen als problematisch ervaren dat buiten kantooruren geen overleg met de verslavingszorg kon worden gevoerd. Sinds oktober 2013 zijn betere afspraken gemaakt met de verslavingszorg (VNN) met betrekking tot het buiten kantooruren opvragen van informatie over huidige medicatie -vooral dosering opiaten- voorgeschreven door de verslavingszorg. De tijd die dit opvragen van informatie vraagt is met name na 19.30 uur lang (half uur). Specifieke deskundigheid is nodig voor het omgaan met patiënten die Gamma-hydroxyboterzuur (GHB) gebruiken. Op de locatie is GHB behandelbeleid. Indien een arrestant bekend is met (structureel) GHB-gebruik, voeren de artsen controles uit en laten het gebruik van benzodiazepines eventueel verhogen. Specialistisch advies kan worden ingewonnen bij de PI Zwolle waar ingeslotenen/patiënten -die nog enkele dagen in verzekering zullen gaan blijven- met ernstige GHB- problematiek ook naartoe kunnen worden overgeplaatst. Een andere mogelijkheid is om patiënten in het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) op te laten nemen. Bij teveel risico wordt geadviseerd iemand niet in te sluiten. Overleg over het beleid met VNN is mogelijk maar dit komt niet vaak voor. Onlangs is de behandeling bij GHB-gebruik wel besproken tijdens een thematische bijscholing door een arts van de behandelunit in PI Zwolle. De inhoud van het behandelbeleid is gedeeld met collega's in het maandelijkse werkoverleg.

Signalering en toeleiding door arrestantenverzorgers

Arrestantenverzorgers vragen in de praktijk op diverse momenten namelijk bij binnenkomst, bij fouillering, en bij de intake naar medicatiegebruik en medische klachten. Zij gebruiken geen checklist om in te schatten of een ingeslotene medische zorg behoeft maar doen dit op grond van het medicatiegebruik en hun waarneming van de somatische en psychische gesteldheid. Daarnaast wordt altijd contact opgenomen met de arts als de ingeslotene daarom vraagt. Het inroepen van de arts wordt formeel (volgens de werkinstructie) gedaan door de hOvJ maar in de praktijk wordt de dienstdoend forensisch arts bijna altijd door de meldkamer politie verzocht om naar de cellengang te gaan.

Iedere dienst wordt één arrestantenverzorger –de vrijgestelde- aangewezen die alleen tot taak heeft de medische zorg te bieden en zorg te dragen voor het beheer en het uitdelen van de medicatie (zie ook onder 7.2). Ook loopt deze mee als de arts zijn spreekuur houdt. Zo worden afspraken die de arts maakt direct aan de verantwoordelijke arrestantenverzorger door gegeven.

Bijzonderheden worden geregistreerd in het geautomatiseerde (politie)informatiesysteem (BVH) en alle arrestantenverzorgers krijgen een actuele uitdraai met de persoonsgegevens van de aanwezige arrestanten. Bij vermoeden van alcoholintoxicatie gebruikt de hOvJ een checklist om in te schatten of kan worden volstaan met een wekadvis of dat de GGD-arts moet komen. De GGD-arts heeft de indruk dat de artsen vrijwel altijd worden gebeld in een dergelijke situatie. Indien de arts oordeelt dat vaker dan eenmaal per uur moet worden gewekt dan wordt de ingeslotene in principe naar het ziekenhuis gestuurd. Bij gebruik van drugs (ook methadon) en GHB wordt altijd met de arts overlegd. Bij methadongebruik geldt als standaard regel dat de ingeslotene pas na 24 uur in de cel in aanmerking komt voor zijn/haar dagdosis³⁰. De regel is bedoeld om overdosering -bij gestapelde inname van methadon en ook andere medicatie- te voorkomen. De arts kan van deze regel afwijken op grond van zijn inschatting over de mate van onder invloed zijn en eventuele informatie van VNN over doseringen en mogelijke ontwenningverschijnselen³¹. Het uitgangspunt van de FG-arts is dat de door VNN gemelde dosering leidend is als hoogte van de te geven dosis methadon. Bij onthoudingsverschijnselen wordt eerder gestart met verstrekking van methadon. Een aantal van de ingeslotenen die de inspectie sprak was ontstemd over deze regel en vond het argument hiervoor niet erg overtuigend: 'Ze kunnen toch zien dat ik niet meer onder invloed ben'.

Indien een psychisch kwetsbare persoon wordt ingesloten wordt bij twijfel de arts geconsulteerd. Vaak gaat het om personen die al eerder waren opgenomen bij de GGZ en die bekend zijn op het cellencomplex vanwege een eerder verblijf. Bij insluiting in een observatiecel wordt volgens de hOvJ de arts geconsulteerd. De rol en invloed van de politie op snelle uitplaatsing bij niet strafrechtelijk te vervolgen ingeslotenen is beperkt.

Insluiting van minderjarigen komt volgens de hOvJ zeer zelden voor. De landelijke regel om dan een arts te verwittigen is wel bekend bij de hOvJ maar deze regel wordt -naar zijn zeggen- niet altijd gevolgd. De arts gaf aan dat hij de indruk had dat hij wel altijd werd gebeld.

Alle signaleringen en hulpvragen van ingeslotenen worden volgens de arrestantenverzorgers vastgelegd in het BVH. Volgens de waarneming van de IGZ wordt echter voornamelijk informatie over het medicatie-voorschrift en -gebruik vastgelegd.

De gesproken ingeslotenen waren tevreden over de bejegening en de medische zorg behoudens de hierboven genoemde uitgestelde methadonverstrekking.

7.2 Medicatieveiligheid

Omdat het voorschrijven, toedienen, opslaan en beheren van geneesmiddelen diverse (gezondheids)risico's met zich mee kan brengen, zijn hieraan specifieke eisen gesteld in landelijke veldnormen, richtlijnen en het huishoudelijk reglement

³⁰ Volgens de richtlijn Forensische Geneeskunde Behandeling opiaatverslaafden in politiecellen, FMG – GGD- NL, 2012.

³¹ Zie ook RIOB Richtlijn Opiatoonderhoudsbehandeling Resultaat scores, bijlage 8, 2012.

van de Landelijke kwaliteitskring Arrestantenzorg en parketpolitie. Zo dient medicatieverstrekking –ook bij continuering van reeds in de thuissituatie voorgeschreven geneesmiddelen- in een arrestanten- en opvangvoorziening altijd plaats te vinden in opdracht van een aan die voorziening verbonden arts. De geneesmiddelen moeten op een verantwoorde wijze worden verstrekt en opgeslagen. Dit alles ter bevordering van de medicatieveiligheid.

Medicatieopdrachten- en recepten

Bij binnenkomst in het cellencomplex Hooghoudt wordt geïnventariseerd welke medicatie een ingeslotene gebruikt. Hierbij wordt gepoogd een compleet overzicht te krijgen. De arts ziet elke patiënt die medicatie gebruikt en beslist over het voortzetten van deze medicatie. In het werkinstructieboek Forensische Geneeskunde 2012 staan heldere richtlijnen. Eventueel wordt de medicatie gecheckt bij de apotheek die een registratiesysteem heeft waarbij vrijwel alle artsen in Groningen zijn aangesloten. Indien de ingeslotene hier niet bekend is kan de huisarts of een specialist in het UMCG worden geraadpleegd. Zoals hiervoor aangegeven is het soms moeilijk om na kantoortijd een ketenpartner als VNN te bereiken maar na oktober 2013 is de bereikbaarheid van VNN verbeterd. Uit kostenoverwegingen wordt zoveel mogelijk de eigen medicatie van de ingeslotene gebruikt; deze wordt slechts in incidentele gevallen bij de ingeslotene thuis opgehaald. Indien de GGD-arts zelf medicatie voorschrijft is dit voor maximaal drie dagen. Deze medicatie wordt verkregen uit de noodvoorraad of per fax besteld bij de apotheek. De medicatie wordt zo nodig door de politie bij de apotheek opgehaald, ook buiten kantooruren.

Alle medicatieverstrekking vindt plaats in opdracht van de arts. Alleen paracetamol 500mg en ibuprofen 400mg mag zonder opdracht van de arts door de arrestantenverzorgers worden verstrekt, tot zesmaal daags. Bij gebruik of verzoek boven de maximaal toegestane hoeveelheid (paracetamol 6 x 500mg daags of ibuprofen 3 x 400mg per dag) moet de arts worden gecontacteerd. De arts doet de medicijnen uit de GGD-voorraadkast in zakjes. Elk medicijn in een apart zakje, met op het etiket de gegevens van de ingeslotene en het voorschrift. De andere medicijnen -meegenomen door de patiënt of besteld bij de apotheek- bevinden zich doorgaans al in een op naam gesteld doosje en het is aan de arts om deze wel of niet in een zakje te doen. Daarnaast stelt de arts een toedienlijst op. Een arrestantenverzorger -die hiervoor speciaal wordt vrijgemaakt- loopt mee met de arts op zijn ronde. Zijn/haar taak is ook om de medicijnen voor elke uitgifteronde vanuit de zakjes in een bekertje te doen aan de hand van de actuele toedienlijst (dosering per dag en tijdstip). Deze functie rouleert onder de arrestantenverzorgers; men krijgt hiervoor geen opleiding maar leert door ervaring. De arrestantenverzorgers beschouwen de medicatietaak als een belangrijke maar nauwkeurige en belastende klus. Omdat men hiervoor is vrijgemaakt kan men zich er goed op concentreren. Soms heeft een arrestantenverzorger moeite het handschrift op het recept en/of de toedienlijst van de arts te lezen. In dat geval neemt hij/zij contact op met de arts. Een enkele arrestantenverzorger raadpleegt soms ter informatie zelf het formulier voor geneesmiddelen. Het verdelen van de medicijnen wordt niet door een tweede persoon gecontroleerd. Op het bekertje staat het celnummer maar niet de naam van de betrokkene. Uit kostenoverwegingen wordt niet met blisters³² gewerkt. Volgens het clusterhoofd is het in de afgelopen jaren eenmaal fout gegaan, zonder ernstige gevolgen. Indien een ingeslotene zeer veel medicijnen gebruikt maakt de arts vanwege de complexiteit dagdozen klaar, met vakjes per uitgiftemoment.

³² Doordrukstrips.

De arts houdt de toedienlijst actueel in overeenstemming met het medisch dossier. Alleen de arts kan medicatie wijzigen. In dat geval wordt ook de toedienlijst onmiddellijk gewijzigd.

Toedienen geneesmiddelen

De vrijgestelde arrestantenverzorger verstrekt de medicijnen in een bekertje, dat op celnummer is te controleren -niet op naam- aan de ingeslotene. Ingeslotenen hebben er zo geen zicht op om welke medicijnen het gaat en moeten op de arrestantenverzorgers vertrouwen dat zij de juiste medicatie krijgen. Soms ontstaat daardoor discussie tussen de ingeslotene en de arrestantenverzorger met name als een middel er anders uit ziet dan betrokkene gewend is.

De arrestantenverzorger reikt ook een bekertje water uit en wacht tot de ingeslotene de medicatie heeft ingenomen. Indien een ingeslotene de medicatie vaker niet inneemt wordt de arts geïnformeerd. Eén gesproken ingeslotene gaf aan dat de arrestantenverzorger de medicatie eerst in zijn eigen hand schudde en toen pas overhandigde. Dat vond de ingeslotene onhygiënisch.

Arrestantenverzorgers verstrekken op verzoek paracetamol aan ingeslotenen (zie hierboven). Deze medicatie komt uit een aparte eigen voorraad; de politie zorgt zelf via de apotheek voor aanvulling hiervan. Het paracetamolgebruik door ingeslotenen wordt doorgaans opgetekend in het BVH. Verificatie in BVH wordt niet systematisch door de arts gedaan. Bij verzoek om meer pijnstilling gaat deze af op wat de patiënt zegt en/of wat de arrestantenverzorger meedeelt. Dit wordt vervolgens genoteerd in zijn dossier en in BVH.

Opslag en bewaring medicijnen

Ingeslotenen hebben nooit medicatie in eigen beheer. De door de ingeslotene meegebrachte medicatie wordt bij binnenkomst ingenomen en bewaard in een apart kastje, op naam van deze ingeslotene.

Er is een noodvoorraad medicatie die zich bevindt in de dokterskamer in een afgesloten kast die alleen door de artsen is te openen. Er is geen afzonderlijke opiatenkast, wel een aparte opiatenlijst met name voor de registratie van de methadon en sinds de laatste visitatie door de apotheker ook voor methylfenidaat. Voorraadmedicatie wordt aangevuld zodra de minimale hoeveelheid wordt onderschreden. Volgens de werkinstructie legt de politie opgehaalde receptmedicatie in een apart daartoe aangewezen kluisje. De arts legt deze dan in de medicijnkast in de dokterskamer en noteert dit in de registratiemap. De coördinerend forensisch arts controleert deze voorraadkast op onder meer houdbaarheid. De apotheek voert jaarlijks een visitatie van de 'voorraadapothek' uit.

De door de arts klaargemaakte zakjes medicatie gaan naar een gesloten kast in een aparte kamer waar de vrijgestelde arrestantenverzorger in alle rust de uitreikbekertjes kan vullen.

Overtollige medicatie gaat in een kluis die periodiek door de arts wordt geleege. Volgens de werkinstructie worden de methadonpillen teruggeplaatst in de algemene voorraad, de rest wordt ingeleverd bij de Hanze apotheek.

Eigen medicatie van de ingeslotene die niet is gebruikt gaat met de ingeslotene mee bij vertrek. Indien de ingeslotene naar een andere locatie of PI gaat, wordt deze medicatie -met de daarbij passende voorschriften/ formulieren- toegevoegd aan de fouilleringszak.

Er bestaat vrije toegang voor medewerkers in het cellencomplex tot de medicatie die niet op recept verkrijgbaar is zoals paracetamol en ibuprofen. Het gebruik hiervan wordt niet geregistreerd.

7.3 Medische informatieoverdracht

Deze paragraaf gaat over de overdracht van medisch relevante informatie binnen het cellencomplex -communicatie tussen arrestantenverzorgers en artsen- en over de informatie- uitwisseling in de keten, bij binnenkomst en vertrek van de ingeslotene. Arrestantenverzorgers worden geacht hun signaleringen en acties vast te leggen in het daarvoor bestemde rapportagesysteem (BVH). Artsen dienen hun waarnemingen, overwegingen en besluiten vast te leggen in een medisch dossier.

Verslaglegging en medisch dossier

De artsen noteren bevindingen in het elektronisch (huisarts)dossier van de GGD Groningen (Forensys 0.2). Dit web-based elektronisch dossiersysteem is voor drie GGD-en ontwikkeld. Deze kleine GGD deelname is volgens de arts te beperkt om het systeem goed door te ontwikkelen; hij meent dat er op termijn een nieuw systeem moet komen waarbij bijvoorbeeld ook met de apotheek kan worden gecommuniceerd. In het digitaal systeem wordt gebruik gemaakt van de SOEP-methode³³, waarbij ook de medicatie wordt ingevuld. Er worden geen ICPC-codes gebruikt voor het coderen en classificeren van medische klachten. Het medisch dossier is door de arts in het cellencomplex in te zien.

Bij toets van de dossiers van de ingeslotenen die tijdens het bezoek zijn gezien bleek de verslaglegging van één consult te ontbreken. De ingeslotene was gezien op een buitengewoon drukke avond waardoor het noteren van de bevindingen in het dossier erbij ingeschoten is.

Informatieoverdracht intern

De overdrachtsformulieren voor de arrestantenverzorgers zijn gestructureerd en bevatten ook de medicatievoorschriften; ze worden nu nog met de hand ingevuld. Men is bezig hiervoor een digitaal formulier te ontwikkelen, dat ook onderscheid maakt tussen de medicatie die de patiënt zelf heeft meegenomen en de door de GGD-arts voorgeschreven medicatie.

In het BVH trof de inspectie IGZ nauwelijks specifieke zorginstructies aan voor de arrestantenverzorgers maar deze waren ook minder van toepassing op ingeslotenen waarvan het dossier werd getoetst. Bijzonderheden worden mondeling doorgenomen en overgedragen via een Excel-sheet. Hierin worden alle wijzigingen op een compacte manier bijgehouden en fysiek uitgereikt aan alle arrestantenverzorgers.

Informatieoverdracht extern en medicatieoverdracht

Het bovengenoemde overdrachtsformulier wordt ook meegegeven bij het uitsluiten van de patiënt; indien hij/zij naar een PI wordt overgeplaatst wordt dit bijgevoegd in de foulleringzak.

Op aanvraag van de ontvangende instelling wordt informatie gegeven per fax of mail. Ook wordt telefonisch informatie doorgegeven en stukken worden eventueel nagestuurd. Medicatie van het cellencomplex wordt in principe niet meegegeven maar wel de eigen medicatie uit het bezit van de ingeslotene. De PI's hebben nooit geklaagd over de informatieoverdracht, stellen de arts en de arrestantenverzorgers.

³³ De SOEP-methode is een methode van bijhouden van een medisch dossier. De informatie die uit een contact tussen een zorgverlener en patiënt voortvloeit wordt genoteerd onder de kopjes Subjectief/Objectief/Evaluatie/Plan.

De IGZ toetste de informatie- overdracht na overplaatsing betreffende twee ingeslotenen -die daarvoor toestemming hadden gegeven- aan de hand van een aantal vragen gesteld aan de ontvangende PI. De informatie werd -naar het oordeel van de medische diensten- in één geval pro- actief voldoende overgedragen, telefonische navraag was niet nodig. Bij een andere overplaatsing was na de overplaatsing wel enige BVH informatie direct beschikbaar maar was telefonische verificatie bij VNN een dag later noodzakelijk. De kwaliteit van de zorg was hierbij niet in het geding.

Toestemming ingeslotene voor informatieoverdracht

De gesproken coördinerend forensisch arts geeft aan dat voor het opvragen of overdragen van medische informatie eigenlijk nooit expliciet toestemming wordt gevraagd aan de ingeslotene. Dit leverde voor zover bekend nooit achteraf problemen op. Met name bij opvragen van dosering van methadon zeggen de artsen de ingeslotene bijna altijd dat VNN-verslavingszorg gebeld gaat worden om de hoogte van de dosering te controleren. Voor het doorsturen van de medicatie-toedienlijst naar het HvB vragen de artsen géén toestemming.

7.4 Randvoorwaarden zorg

De IGZ heeft een aantal randvoorwaarden voor het verlenen van verantwoorde zorg uitgelicht en getoetst die zij in deze specifieke setting belangrijk acht als waarborgen voor het leveren van verantwoorde zorg. Deze randvoorwaarden betreffen aandacht voor het *informed consent*-principe, deskundigheid van medewerkers, de wijze van omgaan met incidenten in de zorg en samenwerkingsafspraken met ketenpartners.

Informed consent

Het is de inspectie IGZ niet gebleken dat ingeslotenen expliciet om toestemming wordt gevraagd voor een voorgenomen behandeling. Het is niet aangegeven door de arts en er zijn ook geen aantekeningen gezien in de bekeken dossiers. In gesprek met de ingeslotenen leken zij goed te begrijpen welke behandeling zij ontvangen.

Deskundigheid

Volgens de arts hebben negen van de tien dienstdoende artsen van de GGD de opleiding tot forensisch arts doorlopen en de tiende – een huisarts - start binnenkort met de opleiding.

Voor de artsen zijn voldoende bijscholingsmogelijkheden en zij nemen regelmatig deel aan intervisiebijeenkomsten. Zesmaal per jaar vindt nascholing plaats in samenwerking met GGD Fryslan, GGD Drenthe en GGD IJsselland. De artsen kunnen laagdrempelig advies vragen aan de Doktersdienst Groningen of de vakgroep Huisartsgeneeskunde en de artsen van het UMCG.

De gesproken arts geeft aan de relevante forensische richtlijnen te kennen en ze impliciet toe te passen. De richtlijnen zijn opgenomen in een kwaliteitshandboek dat ook op intranet staat. Enkele formulieren in dat handboek bleken niet meer actueel. Het handboek wordt bijgehouden door de coördinator van de GGD-artsen.

Met de forensisch artsen wordt gemiddeld eens per jaar een functioneringsgesprek gevoerd met één van de leidinggevenden van de GGD. De forensisch artsen zijn zich bewust van hun verschillende rollen en taakgebieden; indien een belangenconflict dreigt doen zij een beroep op een andere GGD-arts. Zo kunnen zij taken als

behandelend arts gescheiden uitvoeren van andere onderzoekstaken als forensisch arts.

Voor arrestantenverzorgers is er geen structureel opleidingsaanbod over medische zaken -behoudens over bedrijfshulpverlening en gemiddeld tweemaal per jaar bijscholing over medische aspecten- zoals het herkennen en signaleren van klachten en onlangs nog over drugs en GHB. De nascholing wordt verzorgd door de GGD of de GGZ. De arts twijfelt bij het geven van de instructies soms aan de deskundigheid van de arrestantenverzorgers; dit kan verklaard worden door onbekendheid met medische en farmaceutische terminologie. Ook het gebruik van farmaceutische merknamen en generieke naam van medicatie kan tot verwarring leiden. In de functiebeschrijving van arrestantenverzorgers (16 mei 2008) staan geen specifieke eisen ten aanzien van medische kennis en ervaring geformuleerd. Wel staat beschreven dat men contacten moet kunnen onderhouden met GGD arts, artsdienst of apothekersdienst, reclassering, advocaten et cetera. De arrestantenverzorgers leren vooral 'on the job' door mee te lopen met ervaren collega's.

De arrestantenverzorgers geven aan zich goed aan de instructies te houden en hun taken op het gebied van medicatieverstrekking heel serieus te nemen.

Incidenten melden

Incidenten worden zowel bij de politie als bij de GGD nabesproken. Daarbij wordt afgewogen of melding bij de IGZ is aangewezen. In de praktijk wordt zelden gemeld bij de IGZ. De clustermanager noemt één melding vanwege een paracetamolintoxicatie, enkele jaren geleden. In dat geval zou de melding zijn gedaan door het ziekenhuis.

Samenwerking (afspraken)

In de regio wordt veelvuldig overlegd met name over de ketenproblematiek en OGGZ, ook met OM en IGZ. Eens per drie maanden is er operationeel overleg met GGZ (Lentis/UCP), politie, hoofd arrestantenzorg, medisch manager ambulancevervoer en forensische geneeskundige over casuïstiek in het kader van het convenant Politie-GGZ (zie onder beschikbaarheid psychiatrische zorg). Het gaat in dergelijke overleggen niet alleen over arrestanten maar ook over de opvang van verwarde mensen die op straat werden aangetroffen en de keten van zorg. De artsen hebben een afspraak gemaakt met de Doktersdienst Groningen om incidenteel te adviseren bij zorgvragen die meer op het terrein van de huisarts liggen. Dit is in 2010 vastgelegd en opgenomen in de werkinstructie Forensische Geneeskunde de dato 28-10-2012. Vaker benaderen de GGD-artsen het UMCG voor advies of om patiënten door te verwijzen. Het UMCG wordt als laagdrempelig ervaren; er is regelmatig contact met de assistenten in opleiding aldaar.

7.5

Conclusies

De algemene indruk over de beschikbaarheid, toegang en organisatie van de zorg in het cellencomplex Hooghoudtstraat te Groningen is positief. Er is een aparte dokterskamer. De opslag van medische middelen is gestructureerd en goed voorzien. Het dagelijkse spreekuur en het meelopen van de vrijgestelde arrestantenverzorger maken dat er frequent en goed contact is tussen de artsen en de arrestantenverzorgers. De verantwoordelijkheid voor de medische zorg wordt serieus genomen. Het vrijstellen van een arrestantenverzorger ten behoeve van de medicatieverstrekking is hier een uiting van.

De IGZ signaleert ook een aantal aandachtspunten:

1. De medische dossiervoering is summier en veelal beperkt tot medicamenteuze behandelvoorschriften. Er is in de dossiervoering relatief weinig aandacht voor de behoeften en hulpvragen van de ingeslotenen. De instructies voor de arrestantenverzorgers zijn voornamelijk gericht op het medicatiebeleid. Eén van de onderzochte dossiers was incompleet.
2. Het toestemmingsvereiste bij het opvragen en doorgeven van medische informatie³⁴ van/aan de medische beroepsbeoefenaren in de keten en het vermelden in het dossier van de informed consent bij behandeling verdient meer aandacht. Momenteel wordt toestemming van de ingeslotene te vanzelfsprekend verondersteld.
3. De individuele deskundigheid van de arrestantenverzorgers ten aanzien van het signaleren van gezondheidsproblemen en het uitreiken en beheren van medicatie verschilt. Zij hebben hiervoor ook geen concrete werkinstructies. De deskundigheidsbevordering van de arrestantenverzorgers op dit punt is onvoldoende geborgd. Met name ontbreekt het aan gestructureerde opleidingsmogelijkheden om deskundigheid van alle arrestantenverzorgers te waarborgen.
4. De IGZ signaleert dat de procedures rond het klaarmaken van de medicatie risico's voor de zorg aan ingeslotenen met zich mee kan brengen. Gebruik wordt gemaakt van niet op naam gestelde bekertjes en er is geen verificatiemogelijkheid van de aangeboden medicatie door een andere medewerker of door de ingeslotene zelf.
5. De verhoudingen tussen de GGD artsen, de Doktersdienst en het UMCG zijn goed. De samenwerking met de regionale GGZ en Verslavingszorg (VNN) laat echter te wensen over met name als het gaat om het snel en adequaat opvangen van verwarde/verslaafde personen. Deze lopen daardoor het risico dat zij onbedoeld lang in een niet geschikte omgeving moeten verblijven.
6. De terughoudendheid van de arrestantenverzorgers en de artsen (zie voetnoot 30 en 31) op het punt van de methadon verstrekking bij regulier methadon gebruikende ingeslotenen veroorzaakt onbegrip en ongenoegen bij ingeslotenen.

Aanbevelingen en verbeterpunten

1. De IGZ beveelt aan om medische dossiervoering te verbeteren met name ten aanzien van behoeften en hulpvragen van de ingeslotenen aangaande de niet- medicamenteuze behandeling. In het verlengde hiervan beveelt de IGZ aan beleid te ontwikkelen dat helpt te voorkomen dat medische dossiers niet of onvolledig worden ingevuld, na consulten en/of adviezen. Arrestantenverzorgers dienen indien relevant uitgebreidere instructies te krijgen over niet-medicamenteuze verzorging en behandeling.
2. Artsen dienen meer aandacht te besteden aan het toestemmingsvereiste bij het opvragen en doorgeven van medische informatie³⁵ van/aan de medische beroepsbeoefenaren in de keten en het vermelden in het dossier van de informed consent bij behandeling. Landelijk krijgen deze onderwerpen in het kader van de zorgcontinuïteit in de keten nu aandacht van de betrokken instanties.

³⁴ Landelijk wordt een richtlijn op dit punt uitgewerkt, de verwachting is dat hier in het landelijke rapport van deze bezoeker nader aandacht aan zal worden besteed.

³⁵ Landelijk wordt een richtlijn op dit punt uitgewerkt, de verwachting is dat hier in het landelijke rapport van deze bezoeker nader aandacht aan zal worden besteed.

3. De IGZ beveelt aan om in het opleidingsjaarplan voor de arrestantenverzorgers de bijscholing vast te stellen op grond van de individuele deskundigheden.
4. De IGZ beveelt aan de procedures rond het klaarmaken van de medicatie voor ingeslotenen aan te passen zodat ingeslotenen er zeker van kunnen zijn dat zij hun op naam gestelde medicatie volgens voorschrift ontvangen.
5. Ten aanzien van de geplande evaluatie van het huidige convenant GGZ-Politie dringt de IGZ er op aan ook VNN -ook gezien de afspraken op het gebied van de methadon verstrekking in de cel- hierbij te betrekken.

Maatregelen

De IGZ verwacht van de politie eenheid Noord- Nederland en de regionale GGD' dat zij nagaan of bovenstaande aanbevelingen en verbeterpunten ook voor de andere locaties binnen de eenheid Noord-Nederland kunnen gelden. De IGZ verwacht dat er gericht afspraken worden gemaakt met de GGZ en VNN over de samenwerking - waaronder de toegankelijkheid van de zorg- uitwisseling van gegevens en specifiek over de opvang van en zorg voor verwarde/verslaafde personen. Daarnaast verwacht de IGZ dat de politie eenheid Noord-Nederland -in overleg met de GGD' en- in hun reflectie en reactie op dit deelrapport aangeeft welke acties zij al heeft ondernomen, welke maatregelen ter verbetering in gang worden gezet en wat de termijn is waarop deze zullen zijn gerealiseerd.

De IGZ gaat ervan uit dat alle verbeteringen binnen twee jaar³⁶ tot het gewenste resultaat leiden. Welke eventuele (landelijke)maatregelen nog genomen dienen te worden op grond van de conclusies en aanbevelingen in het eindrapport van de bezoeker zal bij publicatie hiervan worden aangegeven.

³⁶ De langere termijn is gekozen op grond van het vooral inventariserende karakter van deze bezoeker, de risico inschatting en rekening houdend met de lopende transitie naar een landelijke politie met 10 eenheden en de nog lopende (medische zorg) aanbestedingsprocedure.

8 Personeel en organisatie

Arrestantenzorg vraagt om voldoende³⁷ en deskundig personeel en goede materiële voorzieningen. Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop de eenheid Noord Nederland de arrestantenzorg heeft ingericht. Daarbij wordt eerst stilgestaan bij het personeel dat verantwoordelijk is voor de arrestantenzorg en de communicatie tussen de verschillende betrokkenen binnen dit werkveld. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de locaties waar ophoudruimtes en cellen door de politie zijn ingericht in de eenheid Noord-Nederland

8.1 Personeel

Personeel betrokken bij de aanhouding

Wie de aanhouding doet en waarom is geregeld in landelijke wet- en regelgeving. De basisteams van de politie zijn zo ingericht dat de beoogde en bevoegde (opgeleide)medewerkers in staat zijn dit te doen. In de opleiding wordt aandacht besteed aan de bejegening van arrestanten. Een van de werkprocedures -gebaseerd op landelijk beleid- beschrijft dat de opsporingsambtenaar de identiteit van een arrestant moet vaststellen en registreren in BVH. Aanhoudingen van personen en hun transport naar een politiebureau of cellencomplex geschiedt binnen de eenheid Noord-Nederland te allen tijde door twee opsporingsambtenaren. Opsporingsambtenaren geven aan dat het werken in duo's positief bijdraagt aan de veiligheid. De opsporingsambtenaren die in meer landelijk gebied werken geven aan dat er soms lange aanrijtijden gepaard gaan bij het overbrengen van arrestanten naar de een van de centrale cellencomplexen. Daarnaast vergt het gehele proces van afhandelen van een arrestant ook extra tijd dat ten koste gaat van de eigen inzet. Zoals in paragraaf 4.2 beschreven gebeurt dit door opsporingsambtenaren die gedurende deze activiteiten niet ingezet kunnen worden voor andere zaken. Uit de gesprekken met opsporingsambtenaren en het CTA blijkt dat bij het gebrek aan capaciteit de BPZ gedwongen wordt scherpere afwegingen te maken over het wel of niet aanhouden van personen.

Personeel betrokken bij transport

Opsporingsambtenaren die in de eenheid Noord-Nederland aanhoudingen verrichten brengen de arrestanten in principe zelf over naar een politiebureau of cellencomplex. Het transport wordt in de regel uitgevoerd met standaard politievoertuigen die niet voorzien zijn van een scheidingswand. Een aantal bureaus beschikken over één of meerdere arrestantenbussen waar arrestanten door middel van een scheidingswand afgesloten zitten van de bestuurder en rijder. Dat laatste komt de veiligheid van de opsporingsambtenaren ten goede. DV&O zet ervaren personeel in op de transporten van gedetineerden/arrestanten. Het personeel van DV&O is buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) opgeleid. Transporteurs van DV&O maken meerdere ritten in de eenheid op een dag. Met name de vervoersbewegingen in de buitengebieden zijn met een beperkte bezetting in de nachten soms lang en daarnaast dienen de opsporingsambtenaren handelingen te verrichten bij de insluiting. In het cellencomplex Assen worden meer handelingen van de opsporingsambtenaar verwacht dan in Groningen en Drachten. Dit betekent dat de noodhulpeenheden tijdelijk niet inzetbaar en beschikbaar zijn voor de eenheid.

³⁷ De landelijke expertgroep Arrestantenzorg hanteert de norm minimaal twee arrestantenverzorgers per locatie.
Pagina 54 van 69

Personeel op de bezochte locaties

Blijkens het concept inrichtingsplan nationale politie voor de eenheid Noord-Nederland zal de afdeling Arrestantentaken na de reorganisatie uit 144 fte's in verschillende functies bestaan. Deze afdeling bestaat uit drie onderdelen, executie, parkettaken en arrestantenzorg. De huidige formele formatie arrestantenzorg van de eenheid Noord-Nederland bedraagt 160 fte. De feitelijke sterkte van de arrestantenzorg in de eenheid is eind oktober 2014 in totaal 147,83fte.

Tot arrestantentaken behoren volgens het inrichtingsplan de volgende hoofdwerkzaamheden:

- Intake, verzorgen en transporteren van arrestanten.
- Transporteren van (niet-) justitiabelen.
- Toezicht in de rechtszaal.
- Uitvoeren van Progis-taken (identificatie/de zuil).

De Inspectie VenJ heeft onvoldoende informatie ontvangen om een gedetailleerde beschrijving te geven van de huidige feitelijke personeelsformatie op de afzonderlijk bezochte locaties.

Er is weinig verloop onder de arrestantenverzorgers. In het cellencomplex in Groningen is de kortst zittende arrestantenverzorger al twaalf jaar werkzaam in deze functie. De overige arrestantenverzorgers zijn gemiddeld 25 jaar werkzaam in dit cellencomplex. In de andere cellencomplexen ziet de Inspectie VenJ soortgelijke personeelsbeelden. Uit gesprekken met arrestantenverzorgers in het cellencomplex in Assen blijkt dat daar al ruim twee maanden geen leidinggevende werkzaam is. De arrestantenverzorgers organiseren hun werk zodoende zelf en houden zelf toezicht op de dagelijkse gang van zaken in het cellencomplex.

In alle drie cellencomplexen is het personeel zeer gemotiveerd om hun werk uit te voeren. Uit de gesprekken met arrestantenverzorgers en leidinggevendenden in Drachten komt naar voren dat een eventuele sluiting van dit cellencomplex -waarvan binnen de eenheid al geruime tijd sprake is- dit de motivatie niet ten goede zal komen. De Inspectie VenJ constateert dat er in het cellencomplex professioneel wordt gewerkt en dat men ook in Drachten hun werk op een professionele wijze uitvoert. Een eventuele sluiting van dit cellencomplex heeft personele consequenties. In dit geval kunnen opsporingsambtenaren met hun arrestanten nog slechts terecht bij één van de cellencomplexen in Leeuwarden, Groningen of Assen. Dit heeft wederom ook consequenties voor de aanrijtijden en de beschikbaarheid van noodhulpeenheden. De bezetting -tijdens de verschillende diensten- is in de eenheid Noord-Nederland wisselend en verschillend.

Opleiding en training

De geïnterviewde opsporingsambtenaren van de eenheid Noord-Nederland hebben hun reguliere opleidingen doorlopen. De opsporingsambtenaren zijn daarnaast verplicht om vier maal per jaar de IBT (Integrale Beroepsvaardigheidstraining) te doorlopen. Tijdens deze trainingen wordt de juridische kennis met betrekking tot bevoegdheden getoetst. Ook worden fysieke vaardigheden getraind en wordt specifiek aandacht geschonken aan de geweldsinstructies.

De geïnterviewde arrestantenverzorgers in de eenheid Noord-Nederland zijn BOA gecertificeerd en hebben verschillende vervolgotrainingen gevolgd. Iedere arrestantenverzorger is AID opgeleid en gecertificeerd (jaarlijkse herhaling). Er vinden 4x per jaar IBT-trainingen plaats.³⁸ Uit gesprekken met de leiding in de eenheid Noord-Nederland blijkt dat er in de basisopleiding aandacht besteed wordt

³⁸ Waarin tegenwoordig ook EHBO en weerbaarheidstrainingen in opgenomen zijn.

aan de zorg en medicatieverstrekking. Er worden nu nog herhaaldagen en instructiedagen georganiseerd waarbij ongeveer twee keer per jaar een GGD-arts bij een werkoverleg aanwezig is om te praten over symptomen van drugs en hartfalen of gesproken over het gebruik van geweld.

De arrestantenverzorgers geven aan dat de bijdrage voor opleidingen/cursussen al volledig wordt besteed en dat er geen ruimte is om verder geïnformeerd te worden over medicatie terwijl dit volgens de arrestantenverzorgers wel wenselijk zou zijn. Zij geven aan onvoldoende ervaring te hebben voor het verstrekken van medicijnen terwijl deze taak wel bij de arrestantenverzorgers is belegd. Uit gesprekken met deze arrestantenverzorgers blijkt dat zij niet getraind worden om de geestelijke gesteldheid van een binnengebrachte arrestant te kunnen beoordelen. Dat wordt nu gedaan op basis van 'ervaring en boeren verstand'. De arrestantenverzorgers vinden het wenselijk dat nieuwe arrestantenverzorgers hier wel in worden getraind.

Integriteit

Leidinggevenden en vertrouwenspersonen hebben aandacht voor integriteit en integriteitsvraagstukken. Het bespreekbaar maken van integriteit vraagt -volgens de leidinggevenden- om een open cultuur. Geïnterviewde arrestantenverzorgers geven aan dat eventuele integriteitskwesaties intern tijdens werkoverleggen besproken worden. Van deze integriteitskwesaties maakt men melding. De cultuur is voorts zodanig dat medewerkers elkaar aanspreken op niet integer gedrag. In het district Groningen is in het verleden een gedragscode³⁹ opgesteld waarin een aantal gedragscodes zijn opgenomen om de integriteit in het cellencomplex te waarborgen.

Procedures en protocollen

De Inspectie VenJ heeft een drietal werkinstructies ontvangen ten aanzien van de arrestantenzorg in de voormalige politieregio's Groningen, Friesland en Drenthe. Deze werkinstructies gelden voor de vier cellencomplexen en de overige politiebureaus. De gesprekspartners geven aan dat de werkinstructies hard-copy in de kast staan en daarnaast te raadplegen zijn op intranet.⁴⁰

8.2

Communicatie

Dienstoverdracht

De overdrachtmomenten binnen de dienst vinden dagelijks plaats. Dit zijn echter geen officieel ingeroosterde overlegmomenten. De diensten sluiten op elkaar aan zonder ingepland overdrachtmoment. Overdracht tussen de verschillende diensten vindt plaats kort voor de dienstaanvang. De meeste arrestantenverzorgers komen op vrijwillige basis eerder in dienst en lezen dan de bijzonderheden in het dagrapport of krijgen deze informatie mondeling overgedragen.

Werkoverleg

Uit de gesprekken met arrestantenverzorgers op de drie locaties blijkt dat er onderling informeel veel gesproken wordt over zaken met betrekking tot het werk. Op de locaties werd de afgelopen jaren één á twee keer per jaar een formeel werkoverleg gehouden waar zaken in relatie tot de arrestantenzorg en de organisatie worden besproken. Sinds de komst van het nieuw hoofd arrestantentaken eind 2014 is de frequentie van deze werkoverleggen opgevoerd tot minimaal één keer in de vijf á zes weken. Deze overleggen zijn ook vaak de momenten dat er een gastspreker wordt uitgenodigd een presentatie en/of instructie te geven. Het zijn de momenten waar met name de artsen thematisch bepaalde onderwerpen betreffende de zorg komen toelichten.

³⁹ Gedragscode cellencomplex regiopolitie Groningen, de dato 15-11-2012.

⁴⁰ De Inspectie VenJ heeft niet geverifieerd of de werkinstructies voor de medewerkers in hard-copy beschikbaar zijn op de locaties.

8.3 Overzicht capaciteit cel/ophoudkamer eenheid

De eenheid Noord-Nederland heeft locaties die permanent, tijdelijk of incidenteel in gebruik zijn. Van deze locaties zijn er een aantal waar cellen en/of ophoudkamers aanwezig zijn voor het –tijdelijk- insluiten van personen. Een overzicht van deze locaties met het daarbij behorende aantal cellen en ophoudkamers is beschreven in hoofdstuk 2 en 5. In paragraaf 1.7 is een totaaloverzicht van de beschikbare cellencapaciteit van de eenheid Noord-Nederland opgenomen.

8.4 Oordeel

De Inspectie VenJ is van oordeel dat het onderdeel personeel en organisatie overwegend op orde is. De basis bezetting op de verschillende locaties lijkt voldoende op orde om de reguliere taken in het kader van de arrestantenzorg te kunnen verrichten. De Inspectie VenJ constateert ook een aantal zorgpunten. Aan de op goodwill van het personeel ingebouwde overdrachtmomenten buiten werktijd kleven zekere risico's. Wanneer de tijd ontbreekt voor een goede dienstoverdracht kan belangwekkende informatie verloren gaan. De Inspectie VenJ acht het niet wenselijk dat in het cellencomplex in Assen door arrestantenverzorgers werd aangegeven dat er geruime tijd geen direct leidinggevende werkzaam is. Het personeel werkzaam in de arrestantenzorg heeft de basisopleiding arrestantenzorg gevolgd. Speciale training met betrekking tot het verstrekken van medicatie en het omgaan met kwetsbare groepen zoals minderjarigen, vreemdelingen en verwarde personen ontbreekt en de Inspectie VenJ acht dit wenselijk.

Aanbevelingen

- Zorg dat dienstoverdrachten binnen werktijden plaatsvinden.
- Zorg er voor dat er een vast leidinggevende werkzaam is in het cellencomplex in Assen.
- Investeer in de opleiding en bijscholing van het personeel.

9 Eindoordeel

In de voorgaande hoofdstukken zijn verschillende aspecten van de arrestantenzorg aan de orde gekomen. Over een aantal onderwerpen hierbinnen zijn de Inspecties VenJ en GZ erg positief en een aantal onderwerpen verdienen nog aandacht. Onderstaand figuur geeft een totaaloverzicht van de wijze waarop het proces arrestantenzorg functioneert op alle getoetste aspecten en daarbij behorende onderwerpen. In deze figuur is met kleurcodes aangegeven in welke mate de arrestantenzorg voldoet aan de gestelde normen en verwachtingen op de verschillende onderwerpen binnen de toetsingskaders van de Inspectie VenJ en IGZ: **donkergroen** wil zeggen dat de arrestantenzorg volledig voldoet, **lichtgroen** wil zeggen voldoet overwegend maar niet volledig, **oranje** houdt in dat de arrestantenzorg in beperkte mate voldoet aan de criteria en een **rode** kleur wil zeggen dat de arrestantenzorg niet voldoet.

De wijze waarop de politie Nederland-Nederland inhoud geeft aan de arrestantenzorg voldoet in ruime mate.

Aanhouding

De Inspectie VenJ is van oordeel dat het aanhouden van personen veelal goed verloopt. Er is aandacht voor de veiligheid van zowel de arrestant als de politie. De arrestanten worden tijdens de aanhouding en/of direct daarna voldoende geïnformeerd over de reden van de aanhouding, de rechten en plichten. De Inspectie VenJ signaleert dat er voor de opsporingsambtenaren onduidelijkheden bestaan wanneer een veiligheidsfouillering uitgevoerd mag worden. In sommige gevallen wordt tijdens de aanhouding van een persoon in de woning nagelaten te vragen naar het eventueel gebruik van medicatie en wordt nagelaten deze in voorkomende gevallen ook daadwerkelijk mee te nemen naar het politiebureau/cellencomplex.

Transport

Het transport van arrestanten is voor zover door de Inspectie VenJ onderzocht in orde. De Inspectie VenJ constateert dat de bejegening van een arrestant tijdens het transport over het algemeen goed is. De Inspectie VenJ is van oordeel dat de veiligheid -van het personeel- tijdens het vervoer in het geding kan zijn bij het vervoer van agressieve arrestanten omdat de reguliere politieauto's niet voorzien zijn van een uitneembaar rooster of een plexiglazen afscheiding die de agenten

beschermt tegen agressie, bijt-, of spuugincidenten. De Inspectie VenJ voorziet door eventuele sluiting van bureaus en/of cellencomplexen dat de vervoersbewegingen -met arrestanten- en de daaraan gekoppelde reistijden in de toekomst kunnen toenemen. Dit kan risico's met zich meebrengen ten aanzien van de fysieke en mentale gesteldheid van de arrestanten.

Insluiting

De insluiting voldoet in beperkte mate. De Inspectie VenJ constateert dat er verschillen bestaan in werkwijzen bij de insluiting van arrestanten in de bezochte cellencomplexen. Insluitingsfouilleringen worden formeel door arrestantenverzorgers uitgevoerd maar in voorkomende gevallen ook door opsporingsambtenaren. De registratie van werkzaamheden worden in het cellencomplex Assen voor een belangrijk deel in BVH ingevoerd maar ook voor een deel op handmatige geschreven wijze bijgehouden. Dat laatste brengt risico's met zich mee dat gegevens verloren gaan en/of vergeten worden digitaal vast te leggen. Het informeren van arrestanten over hun rechten en plichten gebeurt voor een deel mondeling en voor de overige zaken beschikt iedere cel in de cellencomplexen over informatiezuilen waarop deze informatie te vinden is. De arrestanten worden niet in alle gevallen proactief op deze mogelijkheden gewezen.

De Inspectie VenJ is positief over de professionele en respectvolle wijze waarop arrestanten worden bejegend tijdens hun insluiting.

De Inspectie VenJ is kritisch over het gebrek aan het informeren van het thuisfront omdat in de praktijk arrestanten -met uitzondering van minderjarigen- slechts op uitdrukkelijk verzoek en eigen initiatief in de gelegenheid worden gesteld hun thuisfront te bellen. De arrestantenverzorgers wijzen de arrestanten niet proactief op dit recht.

Verblijf

De inrichting van de bezochte cellen voldoet overwegend aan de formele inrichtingseisen. De bejegening van ingeslotenen is over het algemeen respectvol en de ingeslotenen voelen zich veilig. Het verblijfsregime en de persoonlijke verzorging in de cellencomplexen beoordeelt de Inspectie VenJ in algemene zin als goed. Niet alle cellen voldoen echter aan de formele eisen omdat het onderscheid tussen dag/nachtlicht niet in alle cellen kan worden gemaakt. Er wordt rekening gehouden met de levensbeschouwing en godsdienst van de arrestanten voor wat betreft de maaltijdverstrekking. De veiligheid op cellencomplexen lijkt op orde te zijn. Er worden oefeningen gehouden, de medewerkers zijn BHV gecertificeerd en er hangen ontruimingsplannen op de gangen. De werkwijzen en organisatie binnen de verschillende cellencomplexen verschillen onderling wel van elkaar. De eenheid Noord-Nederland is doende deze verschillen binnen de hele eenheid verder te harmoniseren.

De toegang tot de medische zorg is voldoende geborgd maar nog niet vastgelegd in een overkoepelend convenant. Arrestanten krijgen hun benodigde medicijnen door arrestantenverzorgers uitgedeeld. De arrestantenverzorgers zijn niet specifiek opgeleid voor het verstrekken van deze medicatie. Het beklag voldoet niet omdat het klachtensysteem niet eenduidig is georganiseerd. Arrestanten worden onvoldoende en niet pro actief hierover geïnformeerd.

Einde insluiting/ overdracht

Het einde van de insluiting van arrestanten is in de eenheid Noord-Nederland in overwegende mate op orde. Bij de overdracht van arrestanten naar zowel de rechtbank als de penitentiaire inrichting wordt door de politie met name mondeling maar ook soms schriftelijk informatie overgedragen. Dit betreft ook medische informatie van betrokkene. Deze informatie wordt ook vastgelegd in BVH. In sommige gevallen is het bij de arrestantenzorg niet bekend naar welk HvB of PI de

arrestant wordt overgebracht. In deze gevallen kan de informatieoverdracht betreffende de arrestant negatief beïnvloed worden.

Personeel en organisatie

De Inspectie VenJ is van oordeel dat het onderdeel personeel en organisatie overwegend op orde is. De basis bezetting op de verschillende locaties lijkt voldoende op orde om de reguliere taken in het kader van de arrestantenzorg te kunnen verrichten. Het personeel is voldoende opgeleid en heeft ervaring opgebouwd met arrestantenzorg. Speciale training voor het omgaan met kwetsbare groepen zoals minderjarigen, vreemdelingen en verwarde personen zou meer kunnen worden geborgd. Aan de op goodwill van het personeel gebouwde overdrachtmomenten kleven zekere risico's. Wanneer de tijd ontbreekt voor een goede dienstoverdracht kan belangwekkende informatie verloren gaan. De Inspectie VenJ is van oordeel dat het niet wenselijk is dat in het cellencomplex in Assen al gedurende twee maanden geen direct leidinggevende werkzaam is.

Aanbevelingen

- Overweeg om (nieuwe) politievoertuigen uit te rusten met een uitneembare scheidingswand.
- Zorg er voor dat alle werkzaamheden en bijzonderheden ten aanzien van arrestantenzorg -met name in het cellencomplex Assen- digitaal vastgelegd worden.
- Informeer arrestanten proactief bij binnenkomst over de regels, rechten en procedures.
- Wijs arrestanten proactief op de mogelijkheid -nadat toestemming is verkregen van de hOVJ- het thuisfront te informeren.
- Zorg in het geval er een 'voorkeursadvocaat' gebeld moet worden dat dit ook daadwerkelijk, tijdig en goed gebeurt.
- Zorg voor een toegankelijk en transparant klachtenregistratiesysteem arrestantenzorg.
- Zorg voor een zorgvuldige overdracht van (medische) informatie van een cellencomplex naar een HvB of PI.
- Zorg dat dienstoverdrachten binnen werktijden plaatsvinden.
- Zorg er voor dat er een vast leidinggevende werkzaam is in het cellencomplex in Assen.
- Investeer in de opleiding en bijscholing van het personeel.

Eindoordeel IGZ:

De algemene indruk over de beschikbaarheid, toegang en organisatie van de zorg in het cellencomplex Hooghoudtstraat te Groningen is positief. Er is een aparte dokterskamer. De opslag van medische middelen is gestructureerd en goed voorzien. Het dagelijkse spreekuur en het meelopen van de vrijgestelde arrestantenverzorger maken dat er frequent en goed contact is tussen de artsen en de arrestantenverzorgers. De verantwoordelijkheid voor de medische zorg wordt serieus genomen. Het vrijstellen van een arrestantenverzorger ten behoeve van de medicatieverstrekking is hier een uiting van.

De IGZ signaleert ook een aantal aandachtspunten:

1. De medische dossiervoering is summier en veelal beperkt tot medicamenteuze behandelvoorschriften. Er is in de dossiervoering relatief weinig aandacht voor de behoeften en hulpvragen van de ingeslotenen. De instructies voor de arrestantenverzorgers zijn voornamelijk gericht op het medicatiebeleid. Eén van de onderzochte dossiers was incompleet.

2. Het toestemmingsvereiste bij het opvragen en doorgeven van medische informatie⁴¹ van/ aan de medische beroepsbeoefenaren in de keten en het vermelden in het dossier van de informed consent bij behandeling verdient meer aandacht. Momenteel wordt toestemming van de ingeslotene te vanzelfsprekend verondersteld.
3. De individuele deskundigheid van de arrestantenverzorgers ten aanzien van het signaleren van gezondheidsproblemen en het uitreiken en beheren van medicatie verschilt. Zij hebben hiervoor ook geen concrete werkinstructies. De deskundigheidsbevordering van de arrestantenverzorgers op dit punt is onvoldoende geborgd. Met name ontbreekt het aan gestructureerde opleidingsmogelijkheden om deskundigheid van alle arrestantenverzorgers te waarborgen.
4. De IGZ signaleert dat de procedures rond het klaarmaken van de medicatie risico's voor de zorg aan ingeslotenen met zich mee kan brengen. Gebruik wordt gemaakt van niet op naam gestelde bekertjes en er is geen verificatiemogelijkheid van de aangeboden medicatie door een andere medewerker of door de ingeslotene zelf.
5. De verhoudingen tussen de GGD artsen, de Doktersdienst en het UMCG zijn goed. De samenwerking met de regionale GGZ en Verslavingszorg (VNN) laat echter te wensen over met name als het gaat om het snel en adequaat opvangen van verwarde/verslaafde personen. Deze lopen daardoor het risico dat zij onbedoeld lang in een niet geschikte omgeving moeten verblijven.
6. De terughoudendheid van de arrestantenverzorgers en de artsen -zie voetnoot 30 en 31- op het punt van de methadon verstrekking bij regulier methadon gebruikende ingeslotenen veroorzaakt onbegrip en ongenoegen bij ingeslotenen.

Aanbevelingen en verbeterpunten

1. De IGZ beveelt aan om medische dossiervoering te verbeteren met name ten aanzien van behoeften en hulpvragen van de ingeslotenen aangaande de niet- medicamenteuze behandeling. In het verlengde hiervan beveelt de IGZ aan beleid te ontwikkelen dat helpt te voorkomen dat medische dossiers niet of onvolledig worden ingevuld, na consulten en/of adviezen. Arrestantenverzorgers dienen indien relevant uitgebreidere instructies te krijgen over niet-medicamenteuze verzorging en behandeling.
2. Artsen dienen meer aandacht te besteden aan het toestemmingsvereiste bij het opvragen en doorgeven van medische informatie⁴² van/aan de medische beroepsbeoefenaren in de keten en het vermelden in het dossier van de informed consent bij behandeling. Landelijk krijgen deze onderwerpen in het kader van de zorgcontinuïteit in de keten nu aandacht van de betrokken instanties.
3. De IGZ beveelt aan om in het opleidingsjaarplan voor de arrestantenverzorgers de bijscholing vast te stellen op grond van de individuele deskundigheden.

⁴¹ Landelijk wordt een richtlijn op dit punt uitgewerkt, de verwachting is dat hier in het landelijke rapport van deze bezoeker nader aandacht aan zal worden besteed.

⁴² Landelijk wordt een richtlijn op dit punt uitgewerkt, de verwachting is dat hier in het landelijke rapport van deze bezoeker nader aandacht aan zal worden besteed.

4. De IGZ beveelt aan de procedures rond het klaarmaken van de medicatie voor ingeslotenen aan te passen zodat ingeslotenen er zeker van kunnen zijn dat zij hun op naam gestelde medicatie volgens voorschrift ontvangen.
5. Ten aanzien van de geplande evaluatie van het huidige convenant GGZ-Politie dringt de IGZ er op aan ook VNN -ook gezien de afspraken op het gebied van de methadon verstrekking in de cel- hierbij te betrekken.

Maatregelen

De IGZ verwacht van de politie eenheid Noord- Nederland en de regionale GGD' dat zij nagaan of bovenstaande aanbevelingen en verbeterpunten ook voor de andere locaties binnen de eenheid Noord-Nederland kunnen gelden. De IGZ verwacht dat er gericht afspraken worden gemaakt met de GGZ en VNN over de samenwerking -waaronder de toegankelijkheid van de zorg- uitwisseling van gegevens en specifiek over de opvang van en zorg voor verwarde/verslaafde personen. Daarnaast verwacht de IGZ dat de politie eenheid Noord-Nederland -in overleg met de GGD' en- in hun reflectie en reactie op dit deelrapport aangeeft welke acties zij al heeft ondernomen, welke maatregelen ter verbetering in gang worden gezet en wat de termijn is waarop deze zullen zijn gerealiseerd.

De IGZ gaat ervan uit dat alle verbeteringen binnen twee jaar⁴³ tot het gewenste resultaat leiden. Welke eventuele (landelijke) maatregelen nog genomen dienen te worden op grond van de conclusies en aanbevelingen in het eindrapport van de bezoeken zal bij publicatie hiervan worden aangegeven.

⁴³ De langere termijn is gekozen op grond van het vooral inventariserende karakter van deze bezoeken, de risico inschatting en rekening houdend met de lopende transitie naar een landelijke politie met 10 eenheden en de nog lopende (medische zorg) aanbestedingsprocedure.

Bijlage 1 Inspectieprogramma eenheid Noord-Nederland

Maandag 6 oktober 2014

Tijd	Politiecellencomplex Groningen⁴⁴
11:00 13:00	Ontvangst door het hoofd arrestantenzorg en contactpersoon arrestantenzorg. Rondleiding cellencomplex.
13:00 14:00	Lunch
14:00 14:45	Interview opsporingsambtenaren (Noodhulp)
15:00 15:45	Interview opsporingsambtenaar (HOvJ)
16:00 16:45	Interview opsporingsambtenaar (Vreemdelingenpolitie)
14:00 17:00	IGZ: interviews met ingeslotenen

Dinsdag 7 oktober 2014

Tijd	Politiecellencomplex Groningen
09:00 12:00	Interviews met ingeslotenen
12:00 12:00	Lunch
13:00 14:30	Interview met arrestantenverzorgers
14:30 16:00	Interview met coördinatoren arrestantentaken
16:00 17:00	Interview hoofd arrestantentaken
09:00 13:00	IGZ: interview arts en bestudering dossiers

Woensdag 8 oktober 2014

Tijd	Politiebureau Heerenveen en cellencomplex Drachten
10:00 11:00	Bezoek politiebureau Heerenveen + interviews opsporingsambtenaren
12:00 13:00	Lunch
13:00 18:00	Bezoek cellencomplex Drachten + interviews arrestantenverzorgers, HOvJ en ingeslotenen

Donderdag 9 oktober 2014

Tijd	Politiebureau Groningen, rechtbank Groningen en cellencomplexen Assen
08:30 09:45	Bezoek rechtbank Groningen + interviews arrestantenverzorgers
10:00 11:00	Interview met CTA
11:00 12:00	Interview met advocaat
12:00 13:00	Bezoek politiebureau Groningen
13:00 14:00	Lunch
14:00 17:00	Bezoek cellencomplex Assen en interviews arrestantenverzorgers, arrestanten

⁴⁴ Het onderzoek op alle locaties is uitgevoerd door twee inspecteurs Inspectie VenJ. De twee inspecteurs van de Inspectie Gezondheidszorg (IGZ) hebben alleen het cellencomplex Groningen bezocht.

Bijlage 2 Overzicht capaciteit eenheid Noord Nederland⁴⁵

Locatie	Adres	Reguliere cel	Ophoudkamer	Observatiecel	Isolatiecel	Clautrofobie--cel	Groepscel	Dagverblijf	Dronkemannscel	Twee persoonscel	TOTAAL
District Groningen											
BE Hoogezand	Beukenlaan 1		X ⁴⁶								X
BE Stadskanaal	Geert Teisplein 1		X								X
BE Veendam	Korte Leegte 100		X								X
BE Winschoten	Beertsterweg 32		X								X
BE Leek	Waezenburglaan 31		X								X
BE Zuidhorn	Hooiweg 1		X								X
BE Uithuizen	Kerkplein 20		X								X
BE Delfzijl	Johan vd Komputplein 5		X								X
BE Groningen	Rademarkt 12		X								X
BE Groningen	Korreweg 3		X								X
BE Groningen	Parkallee 20		X								X
BE Groningen	Diamantlaan 168		X								X
BE Haren	Vondellaan 8		X								X
Cellencomplex (Gr)	Hooghoudtstraat 18	31	4	7	3	2	1	3	3	3	54
Rechtbank (Gr)	Guyotplein 1		15				1				16
District Friesland											
BE Harlingen	Kimswerderweg 2		X								X
BE Franeker	Het Want 1		X								X
BE Terschelling	Longway 19		X								X
BE Vlieland	Lutinelaan 5		X								X
BE St. Annaparochie	Hemmemaweg 28a		X								X
BE Burgum	Prins Bernhardstraat 1		X								X
BE Dokkum	Parklaan 2		X								X
BE Ameland	Reeweg 19a		X								X
BE Schiermonnikoog	Voorstreek 28		X								X
BE Drachten	Moleneind Zuidzijde 77		X								X
BE Heerenveen	Atalantastaat 1		X								X
BE Wolvega	Grote Weegbree 2		X								X
BE Oosterwolde	Groote Singel 7		X								X
BE Bolsward	Hichtumerweg 17-19		X								X
BE Koudum	Tjalke vd Walstraat 32		X								X
BE Joure	Geert Knolweg 69		X								X

⁴⁵ De benaming van de verschillende typen cellen kan in de toekomst nog veranderen als gevolg van de invoering van de nieuwe politie organisatie.

⁴⁶ Van de individuele basiseenheden heeft de Inspectie VenJ geen specifieke opgave gekregen van het aantal ophoudkamers.

BE Lemmer	Straatweg 13		X								X
BE Sneek	IJsterplein 1		X								X
BE Leeuwarden	Holstmeerweg 3		X								X
BE Grou	Stationsweg 35		X								X
Cellencomplex Drachten	Moleneind Zuidzijde 77	20	5	1	1	1			1		29
Cellencomplex Leeuwarden	Holstmeerweg 3	21	5	1		1			1		29
Rechtbank Leeuwarden	Zaailand 102		12						1		13
District Drenthe											
BE Assen	Weiersstraat 83		X								X
BE Assen	Balkengracht 3		X								X
BE Gieten	Eexterweg 33		X								X
BE Roden	Westerstraat 21		X								X
BE Vries	Kornoeijplein 7		X								X
BE Emmen	Westeind 60	6	2	2							10
BE Emmen	Waanderweg 200		X								X
BE Klazienaveen	M.W.C. de Jongstr. 17		X								X
BE Coevorden	Krimweg 11		X								X
BE Exloo	Hoofdstraat 50		X								X
BE Meppel	Eendrachtstraat 28		X								X
BE Beilen	Etttenstraat 9		X								X
BE Hoogeveen	Griendtsveenweg 5	6	4	2							12
Cellencomplex Assen	Balkengracht 3	18	4	4							26
Rechtbank Assen	Brinkstraat 4		11	1							12
Kmar Coevorden	Eendrachtstraat 16		X								X
TOTAAL		112	154	18	4	4	3	5	3	3	309

Bijlage 3 Afkortingen

BHV	Bedrijfshulpverlening
BOA	Bijzonder Opsporings Ambtenaar
BPZ	Basis Politiezorg
BVH	Basis Voorziening Handhaving
CTA	Commissie van Toezicht Arrestantenzorg
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DV&O	Dienst Vervoer en Ondersteuning
EPD	Elektronisch Patiënten Dossier
FMG/GGD NL	Forensisch Medisch Genootschap / Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GGD	Gemeentelijke (soms gemeenschappelijke) Gezondheidsdienst
GHB	Gamma-hydroxyboterzuur
IBT	Integrale Beroepsvaardigheids Trainingen
ICPC	International Classification of Primary Care
IGZ	Inspectie Gezondheidszorg
IJZ	Inspectie Jeugdzorg
IVenJ	Inspectie Veiligheid en Justitie
HOvJ	Hulp officier van justitie
OM	Openbaar Ministerie
PI	Penitentiaire Inrichting
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
VAV	voorlopig arrestanten verblijf
ZSM	Zo Snel, Slim, Selectief, Simpel en Samenlevingsgericht mogelijk

Bijlage 4 Bronnen

- Algemene Wet Bestuursrecht (AWB)
- Ambtsinstructie voor de politie
- Bedrijfsnoodplannen eenheid Noord-Nederland
- Besluit beheer regionale politiekorpsen
- Convenant Politie – GGZ (20-12-2012)
- Convenanten districten Groningen, Friesland en Drenthe en de GGZ
- CPT-standaarden (Raad van Europa)
- EU-Richtlijn raadsman en politieverhoor
- Europese gevangenisregels (2006)
- GGZ Hygiënerapport voor arrestantenverblijven
- Huishoudelijk Reglement Zorg voor en bejegening van ingeslotenen in politiecellencomplexen
- Huisregels bij politiebureaus
- Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
- Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind/Beijing Rules en Havana Rules
- Klachtbehandeling
- Ontruimingsplannen cellencomplexen eenheid Noord-Nederland
- Overzicht cellen, ophoudkamers eenheid Noord-Nederland
- Overzicht panden politie eenheid Noord-Nederland
- Overzicht personeel arrestantenzorg eenheid Noord-Nederland
- Politiewet 2012
- Procedures arrestantenzorg
- Regeling Beheer Politie (2012)
- Regeling Politiecellencomplex
- Regeling Toezicht Arrestantenzorg (2014)
- Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten inclusief strafmaten Halt
- UN Minimum Standard Rules for the treatment of Prisoners (SMR)
- UN Rules on the Treatment of Women Prisoners and non-custodial measures for Women Offenders (Bangkok Rules) 2010
- Uitspraken Europese Hof Rechten van de Mens
- Uitspraken Nationale Ombudsman
- Uitvoeringsregeling CTA
- Verslagen CTA eenheid Noord-Nederland
- Volontairs Reglement
- Werkinstructies districten Groningen, Friesland en Drenthe